
VYCHOVATELSKÉ LISTY.

ČASOPIS VĚNOVANÝ ZÁJMŮM KŘESŤANSKÉHO VYCHOVÁNÍ.

Quo vadis?

Časová úvaha paedagogická. — (O výroční schůzi „Spolku katolických učitelů moravských“ na Velehradě dne 21. srpna 1905 přednesl Jan Tiray.)

(Konec).

Podobně se to má za nynější doby s historií. Také v té učitel učící svoje „Credo“ sobě a (když třeba) veřejnosti podati musí, i tu vážná otázka „Quo vadis“ častěji nám v duši zazvoní, odpovědi žádajíc. —

Historická filosofie či jak ji někteří historiosofii zovou — věda, jež vysvětliti chce zákony dějin lidstva, — nedospěla tak daleko jako filosofie přírodních věd. Ale jako tato má svůj materialistický atheismus, má ona svůj atheismus mravní. Kdo na dějiny hledí zabarvenými skly nauk o nicotnosti autority, kdo popírá svobodu jednání, kdo přísahá na Nitzscheho principu síly a moci, opět může strhnouti nadšenou řečí, hlasem, tónem posluchačstvo tam, kam chce. Ale s tím dosud zřídka se potkáme; ve škole snad nikdy. Za to naprosto rozšířil se zvyk — aspoň u nás — bolavá místa dějin úmyslně druhdy se škodolibou zlomyslností rozpytvati v tisku i přednáškách, zatahovati je v rozhovory společenské i do škol a to až do škol obecných. Znáte děje takové, otázky, jež staly se mezi námi ne již otázkami střízlivého uvažování historického, než předmětem vášnivých hádek; každá z nich sotva propověděná znamená „casus belli“. — Liturgie slovanská, mistr Jan Hus, války husitské, král Jiří z Poděbrad, Jednota bratrská, M. Luther, reformace, Jesuité, Komenský, rok 1618, 1620—28, protireformace, Josefinismus, revoluce francouzská, osvícenství — — samá místa bolavá ne snad v názorech vědců a předních myslitelů velikých národů světa, než u nás, v malém národu českém u většiny — intelligence.

Pamatujmež nejdříve: Celá naše historiosofie spočívá v Bohu, který člověka stvořiv lidstvu cíl vyměřil, kterýžto cíl nauka náboženská nám zjevně ukazuje. — Bůh ve své nevystihlé moudrosti a prozřetelnosti cestami různými nám třeba nesrozumitelnými dle úrady Svě lidstvo vede, ponechav nám, bytostem rozumným, volbu dobrého a zlého. Proto křesťanu děje lidstva pozorujícím, ač zásad pracovitosti vlastní silou, hájení práv a j. se nevzdává — křesťanu bude u posuzování dějin kriteriem a východiskem odevzdanost do vůle Boží, poslušnost k autoritě (4. přikázání), spravedlnost, láska k bližnímu, odpuštění a jak již všecky ctnosti, jimž Spasitel učil nás, se zovou.

A my učitelé učice dějepisu, hlavně k tomu hleděti chceme, by předmět ten tímto naznačeným směrem nejplatnějším byl prostředkem výchovným. A což historická pravda? — Kdybychom chtěli užiti zbraní protivníků našich, řekli bychom, že není pravdy historické, jako že není ani práva — a mohli bychom vesele po svém svými zabarvenými skly (o nichž Komenský ve svém Labyrintu tak mistrně se zmiňuje) na děje minulé se dívati a je vykládati. Ale my říkáme, že jest pravda historická, že jest právo. Ani ve škole nerozpakujeme se říci, že stalo se bezprávi z lidské nevědomosti a křehkosti, ba i zlovůle. Přidáme, jak úsudek lidský jest chabý, nedokonalý, jak nesluší měřiti dávná století měřítkem našeho času; podotkneme, že jistě i čas náš po staletích měren neobstojí se svými vojny, národnostním bojem, sociálními hříchy, ač my často za to máme, že dobře činíme, že jinak býti nemůže, vyhlašující poměry zemi našich a náš čas za vrch kultury. Pozorní budem, bychom naskytající se i v učebnicích vadné texty jak náleží vysvětlili, scházející doplnili. Tak v učebnici od Zeleného pro měšť. školy, III. sv., spisovatel odvažuje se napsati v odstavci o následcích války 30leté věty: „Jesuité zaváděli pouti Mariánské“. „V cizině sepisoval nesmrtelná díla J. A. Komenský i Čechům, jimž doma jesuité i jiní missonáři ničili staré knihy“. Zdaž nevycifujete z těchto doslovně uvedených vět příchuf nevráživosti, jež v učebnici školní naprosto nemá míti místa?

Dosud široce se vykládají v učebnicích různé zbytečnosti z bájesloví řeckého a římského, za to odbývá se stať o pronásledování křesťanů v prvých 3 stoletích několika řádky. Obrázků o ctnostech pohanů starověku je nazbyt, ale životopisů vzácných světců v učebnicích nemají. I hoch i dívka školní mají vzory zářivé míti, což spadá v úkol učitelů náboženství, jejichžto učivo s ostatním učivem historickým na vzájem v hodinách dějepisu koncentrovati jest. Zdaž dočkáme se v učebnicích našich aspoň stručného článku o sv. patroněch našich? Proč bychom na místě vypsání krvavých dramát válečných nepřidali stať dějin kulturních, jakové jsou na př. z posledního věku: „Zrušení otrokářství“, „Missonářství“? — Vzhledem k palčivým otázkám české historie slušná umírněnost oboustranná, shoda učitele s učitelem náboženství. — I o mistru Janu Husovi, muži bezúhonných mravů, učenci a spisovatelé, rádci královském, sluší českým dětem s úchvalou mluvíti a současně na jisto postaviti: Chybil, když nepodřídil se jako kněz vrchnosti své, vytrpěl trest, tehda světskými soudy ukrutně ortelovaný. Rekněme bez obalu větším dětem: Jsou novináři, jsou spisovatelé, kteří pro smrt Husovu na církve katolickou útočí, ji hanobí, nařízením církve se posmívají, k neplnění jich svádějí. Rekněme dětem: „Snad dostanou se spisy takové i vám do rukou. Budete všelicos čísti, všelicos slyšeti. Politujte mistra, politujte zemi českou, všecky ty hrůzy válečné, jež jí rozkolem ve víře nastaly — o velikosti viny a trestu usud jen vševědoucí Bůh.“

Nevychovejme fanatiků, ale charakterů, u nichž věrnost u víře i láska k vlasti jsou částkami úsoby. Ve škole se nám to — ač nejsme-li sami zaslepení bludy v dějinách a s láskou vřelého srdce vykládáme — u dítek podaří. Tíže jest u odrostlých. — A tu jako jsem pravil v odstavci o názoru na svět ze studia přírodních věd plynoucího, opět říci musím: Čtème, čtème, bychom důkladně věc znali.

Kolik nyní v posledních 20 letech vyšlo knih vědeckých, kritických, které různé fáse dějin jiným osvětlují světlem, než posud intelligence česká byla zvykla na ně se dívati! Mírně poukažme na nová díla taková, udá-li se nám ve slušnou polemiku se utkati. Mně samému bylo r. 1902. při

okresní učitelské konferenci pojednati o oprávněnosti chronologie v učbě dějepisné. Háje náhled, že sluší jistou (malou) řadu čísel v paměť žáků vštípit, udal jsem v řadě té i rok 1419. větou: „Začátek války husitské — konec doby rozkvětu vlasti, Karlem IV. způsobeného.“ Dotknul jsem se tím kollegy-evangelika. Došel dopis, zdaž snad bezděky výroku jsem nepronesl, když snad znám nesmírnou důležitost doby husitské, doby slávy české. — Odpověděl jsem poukazem na tolikou a tolikou stránku Palackého a více statí i odstavců díla učence A. Denisa: „Konec samostatnosti české“. Moje slova vlastní byla by asi vyzněla na plano, ale na Palackého a Denisa těžko si troufati. Proto i v tom buď veliký a dalekosáhlý význam knihovny při Spolku katol. učitelů zřizované, abychom z ní brnění i zbroj brali, jsme-li vyzváni svoje „Credo“ v historii říci, útoky nespravedlivé odrážeti ve službách školy a samostatné cti národa našeho.

Mnozí intelligenti znají Bílkovy „Dějiny Jesuitů“ a nevěří sluchu, když sdělí se jim výňatky spisu dr. Hodra, který Bílkovy lži a nepravdy nezvratně dokázal. Běžným jest názor, že církev vědeckosti moderní nepřije. Toť lži. Všimla si církev šelestu ducha času XIX. věku. Velikému rozmachu věd přírodních odpovídá filosof na papežském stolci Lev XIII. vybidnutím, aby sám klerus studiu věd přírodních se věnoval. Nebála se hlava církve ani kriticizmu moderních historiků a otevřela poklady archivu vatikánského obecnému zkoumání. Nestavil veliký Lev XIII. nezadržitelně vzvednutému příboji tvrdých hrází, vlny lámajících; než prokopal svými encyklikami svodná řečiště. — Nestaví se naproti vlnám těm ani nynější hlava sv. církve Pius X., když řády nynějšího světa zvrácené a nebezpečné obnovuje v Kristu. — — Malý návrh: Přečtěme všichni určitou knihu, o níž někdo přednáseti hodlá. Jak obsažným byl by po přednášce rozhovor!

Mezi vzdělanci náhledů sporných, odchýlných ba protivných vždy umírněnost vládnouti má. Když my členové Katolického spolku učitelského, nyní kaceřovaní, vylučovaní, otevřeně veřejnosti sdělíme, jak na dosavad velmi sporné způsoby učby přírodovědě i dějinám nazíráme — obhájení základů vědeckých jiným povoláním ponechávajíce — opět rozeženeme některé mlhy a chmury, jež v ovzduší nynějším nás dusí, opět vyhubíme část trní a bejlí, jež úrodné pole činnosti naší znehodnocuje.

Vždyť právě nejspornější věci, o nichž učenci sjednotiti se nedovedou, o nichž jen učenci s plnou znalostí a váhou důkazů hovořiti mohou — do školy nepatří. A nenáviděti proto, že bližní — neřeknu učitel! — jest jiných náhledů, není důstojno člověka vzdělaného, — ať nedím člověka liberalního, pokrokového. Nechť se řekne, že musíme býti v nepravu, v nepravdě, protože hrstka nás čelí obrovskému číslu spolubratrů. Mám za to, že jen na oko a zdánlivá jsou čísla ta. Ve skutečnosti soudruhové naši, když ocitnou se na podiu učírny před žáky, jež milují, jimž všechnu sílu těla i duše obětují, jsou s námi za jedno nebo velmi blízcí. Kdyby byla redakce „Věstníku Ú. sp. J. U. na Moravě“ nepropustila ve svém (I. roč. č. 16) článku „Moravský klerikalismus a učitelstvo“ obsahu nikoliv věcného nebo polemického, než výsměšného (v uvozovkách „stůl Páně“, „s Pánembohem“) — první to projev toho druhu, nemusily cesty naše tak se rozbíhati. Vždyť i „Věstník“ na jiném místě (II. ročník, č. 18) neváhá otisknouti projev: „Osudnou chybou bylo, že učitelstvo naše (rozuměj české) nepotlačilo věty: »Náboženství vyloučit ze školy«; není věci, již by se lidu náboženství nahradilo.“ Ale že svět mimoučitelský horečně propaguje hesla pro vnitřný život jednotlivce i společnost povážlivá, ano zhoubná, protože namnoze boří, nepomyšleje

na bezpečnou náhradu, a hesly blýskavými oslepuje, jest **naši hrstky třeba**. Byť bychom veřejně nevystupovali agresivně, pouhá jsoucnost sdružení našeho, ne útočného, než reprezentativního a někdy obranného, jest nutna a na místě.

„Jako v přírodě žádná částěčka hmotná nepřichází na zmar, stále a ustavičně se proměňujíc, tak i myšlenka, byť na čas umlčena a zapomenuta, znova se rodí, obnovuje a mění, čistíc se jako zlato v ohni sporů. Kde prve zhoubným bleskem zářila, zastkvěje se potom lahodným paprskem živného slunce.“ (Jirásek.)

A podobně O. Březina: „Nic se neztrácí v duchovém světě; i zamítnutý kámen najde své místo v rukou stavitelových a hořící dům zachrání od smrti zbloudilého. Každá jasně vyslovená myšlenka činí lehčí sen všech lidí na zemi.“ —

Proto trvejme, budujme dále na paedagogice křesťanské. A že pravdou jest, co kdysi filosof Bacon propověděl: „Tolik zmůžeme, kolik víme“ — studujme, bychom na výši doby byli — myslím speciálně znalost oboru nám vlastního a znalost vývoje stavovského naší obce učitelské — bychom v každé otázce časové nás se týkající připraveni byli. Proto veliké naděje skládám ve knihovnu spolku našeho. Ovšem bude třeba, bychom knihy pilně vypůjčované a snad určitým pořadím kolující i jiným do rukou dávali, zvláště kollegům mladším. Bylo to zrovna před 30 lety, r. 1875, kdy, nevím kým a jak, rozšířeny děsně rouhavé pamflety pověstného „filosofa Padařovského“ Alfonse Štastného i mezi kandidáty ústavu učitelského v Brně. Bylť tehda čas nejširšího rozmachu lžiliberalismu, záplava hanopisů proti církvi a kleru, v jistých směrech horší času našeho. — Také mně podstrčili brožurku, hanopis nejsprostějšího zrna. Poprvé četl jsem četbu takovou. Nežádejte, abych sdělil, jak působila. Štěstí, že hned r. 1878, v prvním roce svého působení, spřáteliv se seť již P. Havelkou, vypůjčil jsem si od něho obsáhlé dílo znamenitého filosofa křesťanského, kanovníka Lence, namířené přímo proti Štastnému, kterážto výtečná práce, tehdy skutečně „časová“, na výsost důležitá byla. Také kniha ta byla prvou svého druhu, již jsem četl. Kdyby ničeho jiného nebyla způsobila, aspoň otevřela širé pole hledisk nových.

Za dobrým účelem čtème občas i to, co protivníci piší. V posledním čase zakupují Pelclem a Laichterem vydávané spisy i do okresních knihoven. — Kdo různé náhledy slyší a čte, přirovnává, přemýšlí, jasně věc, o níž běží, pozná, úsudky jeho jsou umírněnější, nebezpečí upadnutí v krajnost fanatismu se umenšuje k dobru věci samotné.

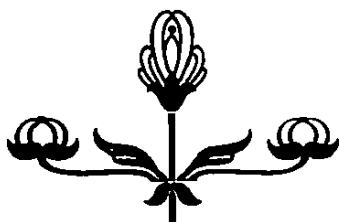
Pozorujeme-li, jak od 30 let zmohl se u nás tisk katolický hloubkou i šíří, pozorujeme-li, že v různých zemích právě lepší duchové omrzeli skepsí a indiferentismem k pozitivnímu náboženství se vracejí, naději čerpati můžeme novou, že myšlenky, na něž my zde shromáždění přísáháme, nejsou odbyty, že akce, již nyní jakoby beznadějně podnikáme, není marnou. „Jsme svědky nového hnutí náboženského a to právě v myslích intelligence, zklamané vědou. V době, kdy filosof pozitivní vědy Spencer dokončil své dílo životní, kdy fanatik naturalismu Haeckel zanášá do nejširších vrstev lidu vědeckou mythologii a opovržení k náboženství, v této právě době jest naturalismus v myslích intelligence překonán a náboženské smýšlení vstupuje do nich.“ Tak mluvil loni o sjezdu fyziologů v Bruselu professor české university, fyziolog dr. Mareš. A obnovu takovou — ovšem svým způsobem — na myslí má i veliký Tolstoj, slavný protichůdce zloducha moderního Nietzscheho. U nás nyní mnoho se věří prof. un. Drtinovi, kterýž koncipoval známý „Kulturní a školský

program české strany lidové“ r. 1902 v Olomouci stanovený. V pozoruhodném díle „Myšlenkový vývoj evropského lidstva“ (str. 366) píše: „Stále více se uplatňuje a všeobecným stává přesvědčení, že člověk není jen rozum, nýbrž že podstatnou částí jeho jest cit a vůle. V tom smyslu projevuje se naše doba nepokrytou touhou po náboženském a mravním obrození.“ — Žel, že obrození takové míní se na základech jakéhos mlhavého náboženství, jež na rozumnost prostého neučeného člověka reflektovati nemůže a citům, jaké on míti může, úplně jest vzdáleno. Zdaž mlhavina taková může býti dítku vůdčí hvězdou?

Právě snaha vybědnouti z takových stálých pochybností a rozporů, jest znamením doby, duch času konce XIX. století, začátku XX. stol., dnů našich. Rozumějme i my, katoličtí učitelé, duchu tomu, častěji v sebezřetí dávejme si závažnou otázku: „Quo vadis?“; zodpovíme-li ji tak, jak učitel učitelů Božský Spasitel vytknul, prosti budeme pochyb a rozporů; pak s tváří vždy jasnou jedneje dle upokojeného svědomí svého ve škole i u veřejnosti. — Končí Sienkiewicz román svůj slovy: „A tak zanikl Nero, jako zanikne víchř, bouře, požár, vojna a mor; ale basilika Petrova panuje dosud s výšin vatikánských městu i světu.“

Ani nám netřeba se báti. Pojďme jen za heslem:

„S pomocí Boží poctivou prací, s nadšením a vytrvalostí!“

Ježíš Kristus učitelem v řadě přirozeném a nadpřirozeném.

Přednáška, kterou konal při katecheticko-paedagogickém kursu v Olomouci dne 13. června 1905
Dr. Richard Špaček, professor při bohoslovecké fakultě v Olomouci.

Ú V O D.

1. Kristus Pán obrátil se kdys na své učedníky otázkou: Kým praví lidé býti Syna člověka (Mat. 16, 16) a později na farizeje, odpůrce své, slovy: Co se vám zdá o Kristu? či syn jest (Mat. 22, 42). Učedníci vyznali ústy sv. Petra: Ty jsi Kristus, Syn Boha živého; my jsme uvěřili a poznali, že jsi ty Kristus, Syn Boží (Jan 6, 70). Odpůrcové Kristovi v zaslepené zášti prohlásili Krista Pána za syna Davidova, obvinili jej z rouhání ano odsoudili jej k smrti, když se byl veřejně a slavně Synem Božím prohlásil. Nespravedlivý tento ortel a ukrutná poprava na hoře Kalvarii otázky této ani nerozřešily ani neodstranily. Uplynulo od té doby skoro dva tisíce let a lidstvo, jež jest mezi národy kulturní rozříděno, nespustilo otázky této se zřetele ba říci dlužno, že se o ni živěji zajímá než kdykoliv jindy. Což může tolik záležitosti lidstvu na vzdělanosti tak pokročilému na tom za koho se Kristus vydával? onen Kristus, který před mnoha sty lety v zemi tak nepatrné žil a tamtéž potupnou smrtí skončil? Moderní svět pyšně rozhlašuje, že svými úžasnými vynálezy a výzkumy všechny záhady země i nebes probádal, jaký tedy může míti zájem na Kristu Pánu? Není to nápadným, že právě

tento svět, jemuž jest náboženství, víra, zjevení stanoviskem dávno překonaným, se otázkami náboženskými často obírá? Ano srdce lidské se může na čas Bohu odciziti, v rozkoše ponořiti, v obdiv všech vymožeností nynějších se zahloupati, než ono se přece hlásí k Bohu, tíhne k němu takoruka samo sebou, jakož již sv. Augustin děl „Fecisti nos ad te (Domine) et inquietum est cor nostrum donec requiescat in te“ a Tartullian: „Anima naturaliter Christiana“.

2. Této úsilovné touze a snaze po řešení otázek náboženských hledí vyhověti různí zakladatelé náboženství a jsou to buď epikurejští chvalořečníci prázdného materialismu anebo hlasatelé strnulého buddhismu anebo blouzniví theosofové a okkultisté. Svět usilující o uspokojivou odpověď na záhady náboženské, jež jím mocně zmítají, podobá se ve mnohé příčině sv. Petru, jenž po vlnách kráčel než malověrností do hlubiny se počal nořiti. I lidstvo pochybovačností do propasti soustav a nauk bezbožeckých se potápějící ohlíží se po ruce záchranné. Tomuto jako kdys Petrovi nabízí Kristus Pán ruku pomocnou, než ono nechce se dosud této ruky uchopiti.

Těmto ubohým, jimiž snaha po rozřešení náboženských otázek jako vlny zmítá, namluvili falešní proroci, že Kristus jest odpůrcem práce kulturní, že jeho ideálem jest strohý ano svět nenávidějící asketismus. Výtky tyto je od Krista Pána odvracejí. Z druhé strany nezamlouvá se jim Ježíš Kristus zakladatel řádu nadpřirozeného; tento řád zdá se jim býti požadavkem nepřijatelným a to tím více, poněvadž obsahuje mravouku, která veškero smlouvání a zahrávání si s naruživostmi odsuzuje, mravouku, která hlásá sebezapření a sobectví boj rozhodný vypovídá. (Viz Meffert, *Geschicht. Existenz Chr. Einleitung*).

Křesťanství by rádi podrželi aspoň dle jména a proto chtějí obsah jeho vyplniti přirozenými pravdami, které nejsou ani dogmatické ani metafysické — jakýms prvotným náboženstvím, které již dávno před dogmaty bylo. Boha trojjediného s trůnu svrhují a jakéhos Boha podle své chuti utvořeného na trůn usazují. Křesťanství jest jim výplodem pessimismu, který se lidstva rozkošemi přesyceného zmocnil.

Jiným jest opět život Kristův pouhou allegorií církve povstávající anebo dokonalejším vývojem židovství, kteréž bylo přetvořeno ideami filosofie řecko-římské.

Mnozí opět přiznávají, že Kristus sice žil a působil, než co se o něm v Evangelích vypravuje, to zvláště se zřetelem na zázračný ráz zavrhuji.

Krista Pána odbývají názvy za to, že byl blouznivcem, ekstatikem, populárním kazatelem, který dosti odměněn, když se nazve mudrcem z Nazareta.

Sociálním oprávcem jest těm, kteří praví, že se smiloval nad tehdejší bídou, a hlásaje lásku k bližnímu a dobročinnost bohatým a odřikání chudobným, dospěl na vrchol své socialně-politické moudrosti, což zvláště oblíbeným názorem na Krista u soc. demokratův.

Ale co zbude z křesťanství? Není-li Kristus Pán Synem B., jenž se člověkem stal, aby nás svou smrtí na kříži vykoupil, není-li Kristus zakladatelem a nejvznešenějším předmětem křesťanství, pak nemá křesťanství ani základu ani obsahu. Vždyť sám Fr. David Strauss přiznává: Otázka o pravdě křesťanství přiostrčila se v otázku po osobnosti Kristově a boj theologie rozhodující musí býti na poli života Kristova vybojován. — V křesťanství jest zakladatel spolu i nejvznešenějším předmětem. — Nauka víry na něm založená pozbývá půdy, není-li dokázáno, že měl tytéž vlastnosti, které musí míti bytost, aby byla předmětem náboženství. (*Der alte u. neue Glaube* Bonn 1895. 5. 31—32).

3. Než jména „křesťana“ nechce se nikdo jen tak lehce vzdátí (Paulsen). Jinou cestou se tedy v nejnovejší době ubírají, kteří obraz Kristův a učení jeho očistí chtějí od veškerých přídavků a přívěsků, kteří jej jako jádro ze slupky cizotvárné a cizopásné vyloupnouti chtějí pomocí historického bádání. — Až ke Kristu třeba se proklestiti všemi přídavky, které tradice nakupila, a k prvotnému obrazu se navrátiti. Tomuto cíli má sloužiti „Podstata křesťanství“, slovo toto není novým, znal je již Feeurbach (1841). Harnack je znova popularisoval. Ostatně byl název tento heslem reformátorův a bludařů středověkých v 13. století (Valdenských a Albigenských).

Zavrhujeme historicismus? Ani nám ve snu nenapadne — naopak historické bádání na poli literatury otcův, v kritice Evangelíí s radostí pozdravujeme — neboť svaté pravdy Kristem zjevené nestrannou kritiku netoliko snesou, ony z ní jako zlato z ohně tím jasnější a skvělejší vyjdou. Než takové historické bádání, které odsuzujeme, které zapomíná, že vývoj křesťanství znázorněn byl zrnem horčičným, které vzrostlo ve strom. Což nebyl strom, který vzrostl z onoho zrnka podstatou stromu jako i ono zrnko? — O Harnackovi, hlavním zastanci tohoto směru, pronáší Loisy tento úsudek: Harnack nedívá se na křesťanství jako na zrnko, kteréž počalo klíčiti a stalo se skutečnou rostlinou, kteráž vždy táž zůstala od počátku až do nynějšího stupně vývoje svého, nýbrž jako na nahnílý plod ovoce, které se musí loupati, až se dospěje k jádru nezkaženému. — Slupku odstraňuje Harnack takovou vytrvalostí, až se tázati musíme, zda jemu vůbec ještě něco v ruce zůstalo. — Tento způsob předmět rozbíratí nesrovnává se s vědou, s dějinami, neboť tyto jsou pozorováním živých a nikoliv odumřelých předmětův. (Evangelium u. Kirche München 1904. S. 14.).

Historický rozbor pozoruje, zkoumá ale neničí, čeho se dotekl. Ne ten, kdo křesťanství trhá, nalezne zákon života jeho. —

Čteme-li výroky Harnackovy, jehožto zásluh na poli historie, dogmat a starokřesťanské literatury nikdo nezneuznává. „Nikoliv Syn, nýbrž toliko Otec patří do Evangelia“. — Věta „Já jsem Syn Boží“ nebyla zařaděna Ježíšem do Evangelia a kdo staví větu tuto tam vedle jiných, přidává k Evangeliu. „Jak Kristus k vědomí, že on jediný jest v tak těsném poměru k otci dospěl, nevíme, to jest tajemství, a nižádná psychologie je nerozluští“ (Wesen des Christenthums) nemusíme se s hrozným úžasem tázati: Jsme ještě křesťany?

Jest to podivné, že takoví učenci jako Harnack nevědí jak Kristus Pán dospěl ku vědomí, že jest jediným a jednorozeným Synem Božím. U nás katolických křesťanů vědělo a ví to každé dítě, které se „Věřím v Boha“ modlíti umí. — Odkud to Kristus věděl, poněvadž jím skutečně byl, poněvadž od Otce vyšel, v jehožto lůně od věčnosti byl, u něhož všechno viděl a poznal. Protože jest Kristus Synem Božím, ztělesněnou moudrostí Boží, věčnou pravdou, neumírajícím životem a jedine správnou cestou, jest nám i základem, počátkem i cílem veškerého vyučování a s ním úzce souvisejícího vzdělání a výchování. Evangelium zachovalo nám důkazy této učitelské moudrosti a vychovatelské působnosti Kristovy.

Z této knihy knih tedy čerpati třeba doklady a vzory. Vždyť sám Rousseau volá: Což může kniha tak hluboká a přece tak jednoduchá býti dilem lidí? Může ten, jehož život líčí, býti pouhým člověkem? Můžeme říci, že děje evangelia jsou pouhou bájí? Kdybychom to tvrdili, tu bychom se obtížím spíše vyhýbali, než je odstraniti chtěli. Evangelium má takové známky vě-

rohodnosti, které jsou tak veliké, tak překvapují, tak se nedají napodobiti, že kdyby pravdivy nebyly, ten kdo by je byl vynalezl, by nás ještě více podivením naplňoval, nežli vlastní rek tam líčený. „V zájmu výchovu a vyučování nemůžeme ani dosti vřele každému vychovateli hlubší studia života Ježíšova doporučovati. Čím častěji a všestranněji kdo do něho vnikne, tím četnějších, praktických stránek tam vyzíská. V něm spočívá nejvznesenější paedagogika, kterou nikdo slovy nevystihne. Tak doporučuje Ohler studium života Kristova se zřetelem na paedagogiku.

POJEDNÁNÍ.

I.

Učitelství Kristův jest součástíou vykupitelského poslání Kristova, které měl a má jako Vykupitel světa, a jest úzce spojen s úřadem Krista Pána královským či pastýřským, vlastně vychovatelským, a i s úřadem kněžským. Jeden úřad vyplývá z druhého a jeden podmiňuje i druhý.

Již St. Zákon, tento pěstoun v Kristu, poukazoval na Krista jako na proroka. Prorokem pak nebyl pouze ten, kdo budoucí události ze vnuknutí Božího předpovídal, nýbrž i každý, kdo lid israelský jako oprávněný učitel horlivě a nadšeně poučoval, napomínal a varoval. Nebyly tedy školy prorocké vychovávacími ústavami věstců budoucnosti, nýbrž vzdělávaly řádný a náboženský stav učitelství. (Introductio spec. in libros. V. T. Vol. II. p. 267. Paris 1887.)

Že budoucí Messias prorokem bude, předpovídal Mojžíš (Deut. 18, 15): Proroka z národu tvého a z bratří tvých, jako mne, vzbudí tobě Hospodin, Bůh tvůj; jeho poslouchati budeš.

Proroci, čím bližší Messias, tím určitěji obraz budoucího učitele kreslili; byl to především Evangelista St. Zákona, Isaiáš, který v prorocích svých učitelství Kristův doličoval. Proto se i Evangelium proroka Isaiáše často dovolává, aby dosvědčilo, že Kristus činností svou učitelství předpovědi prorocké splnil. Když pak poslední z proroků, Jan Křtitel, vystoupil, jež Kristus Pán svítlnou hořící a svítící nazval, vydával svědectví o světle již vzešlém, aby všichni věřili a zachráněni byli.

Isaiáše dovolával se Kristus Pán, aby potvrdil úřad svůj učitelství (Luk. 4, 21), když vešel dle obyčeje v sobotu v Nazaretě do školy, i vstal, aby četl, a dána jemu kniha Isaiáše proroka.

A rozvinuv knihu našel místo, kdež bylo psáno: „Duch Páně nade mnou; pročež pomazal mne a poslal mne kázat evangelium chudým, uzdravovat skroušených srdcem, zvěstovat jatým propuštění a slepým vidění, propustit soužených na svobodu, zvěstovat vzácného léta Páně a dnu odplaty.“ A svinuv knihu vrátil ji služebníku a posadil se. A oči všech ve škole byly obráceny naň. I počal mluvit k nim: Dnes se naplnilo písmo toto v uších vašich. A všichni jemu přisvědčovali a divili se libým slovům, kteráž vycházela z úst jeho.

Dovolával se tohoto proroka, aby prorocké a vykupitelské poslání své dokázal i vůči učeníkům Janovým potvrdil — když tito se tázali: Ty jsi-li ten, kterýž přijíti má čili jiného čekati máme? I odpovídaje Ježíš řekl jim: Jdouce zvěstujte Janovi, co jste slyšeli a viděli. Slepí vidí, kulhaví chodí, malomocní se očisťují . . . chudým se evangelium zvěstuje . . . (Luk. 7, 20 . . .) Zeně Samaritánské u studnice Jakubovy prohlásil, že on, jako Kristus, všechno oznámí a vypoví, co se úcty pravého Boha týká. (Jan

4, 25). Sám děl, že přišel kázat, že byl poslán zvěstovat evangelium o království Božím. Kristus Pán se nejen sám učitelem nazýval, Evangelia dokonce vypravují, že byl název rabbi Kristu Pánu od jiných téměř 50krátě dáván, a Kristus Pán nikdy jej neodmítl. Evangelia vypravují o Kristu Pánu přecho, že učil v soukromí i veřejně, v domech, ve sbornicích, ve chrámě. — „Veliký prorok povstal mezi námi a Bůh navštívil lid Svůj“ (Luk. 7, 16). „Tento jest v pravdě prorok, jenž na svět přijíti měl (Jan 6, 14). Tyto nadšené projevy zástupů potvrzovaly, že Kristus Pán jest skutečně nebeským učitelem.

Na sklonku svého života pozemského, tedy i pozemské činnosti učitelské, prohlásil Pilátovi: „Proto jsem se narodil a na svět přišel, abych dával svědectví pravdě.“ (Jan 18, 37). Jaký to vznešený úkol životní!

2. Bůh byl by lidstvu zbloudilému, pochybnostmi a nejistotou zmitanému již tím veliké dobrodiní poukázal, kdyby byl pouze skrze člověka ony mlhy nevědomosti a temnoty pochybností rozptýlil, než láska Boží, která nezná mezí, stanovila, že má se dostati lidstvu poučení co nejdokonalejšího a to Bohočlověkem Synem Božím. Tento vyšed z výsostí „oriens ex alto“ zazářil na obzoru života duševního jako slunce, a když i toto na krátký čas pohaslo, tu se i slunce pozemské zatemnilo. Proto se nazýval Kristus Pán „světlem světa a to celého světa“ — „přišel na svět jako světlo, aby nikdo, kdož v něho věří, nechodil ve tmě. (Jan 8, 12.) Učení jeho bylo nejdokonalejší; byltě Kristus pánem všech vědomostí, v něm jsou veškeří pokladové milosti a pravdy. Vedle něho věhlas každého jiného učitele vybledl: Vy nechtějte býti nazýváni rabbi, neboť jeden jest mistr váš. (Mat. 23, 10.)

Učitelství úřad Kristův jako dokonalý a nikým nepřekonaný uznal Nikodém, člen synedria, který děl ke Kristu: Mistře, my víme, že jsi učitel, jenž jsi od Boha přišel. (Jan 3, 2.) I veliký prorok Jan Kř. byl leskem učitelského úřadu Kristova zastíněn, takž o něm Evangelium sv. Jana dí: Nebyl on světlo, ale aby svědectví vydával o světle. (Jan 1, 8.)

Ač toto světlo, které v Kristu vzešlo, bylo tak jasné, přece mohli lidé oči své před ním zavřiti — svobodné vůle, kterou člověk se rozhoduje, nechtěl Kristus Pán nikomu vzítí ni umenšiti.

Každý měl dobrovolně spásu, která se jemu skýtala, přijati a pro ni se rozhodnouti, takže pravdu má Evangelium, když dí, že Kristus přišel k roztrídění duchů. Rozdělení toto se již zde na zemi jeví dle toho, zda kdo s Kristem shromažďuje anebo proti němu rozptyluje, zda kdo jest s Kristem anebo proti němu, a dokoná se při posledním soudě.

K Kristus Pán, kterýž proto na svět přišel, aby svědectví dával pravdě, nemohl než vypověděti boj vyhlazovací lži, klamu a bludu. Pravdu tak osvědčoval důrazně, že ti, kdož jej slyšeli, buď pravdu s nadšením přijali a jí zůstali věrni až do vyznavačství ano mučednictví, anebo proti ní bojovali počali.

Protivníci a odpůrcové Kristovy pravdy ani neumlčeli ani nezastínili, naopak jí ještě k větší slávě pomohli. Kdežto pak se protivníci pravdy Boží pevněji zapletali v pouta hřichu, stávali se vyznavači pravdy Kristovy tím svobodnějšími, čím více tato na ně působila — dle slov Páně: Pravda osvobodí vás, — kdo hřích činí, jest otrokem hřichu. Jan 8. 34.

Tato nauka Kristova o svobodě opravdové, jak ji hlásal, nezůstala bez mocného vlivu na vychování. — Vždyť výchovou má býti chovanec naváděn a uvykán, aby svobodné vůle užíval dobře správně, a mravně, aby se z pout vášní vysvobodil, aby to za dobro považoval, co se

zákonem Božím se srovnává, a toho se vystříhal, co se tomuto zákonu protiví, tak, aby byl osvobozen ode hříchů, od nadvlády vášní a zlých návyků. Neboť pouze taková svoboda, která nesvolí, aby duše se vydala v šanc lži a hříchu, jest pravým pokojem a souhrnem všelikého štěstí.

3. Jako byl Kristus Pán nejdokonalejším učitelem, tak i nejlaskavějším vychovatelem. Vždyť byl předpověděn a zobrazován jako dobrý pastýř a sama sebe tak nazýval. Tento něžný poměr, vyjádřený poměrem pastýře k ovečkám, tanul Kristu Pánu na mysli, když Petra ustanovil viditelnou hlavou církve, a nežli jeho péči věřící svěřil, po něm lásku žádal (Jan 21. 15.).

Vždyť sám na svět přišel, aby oheň lásky roznítil — láska jej svolala s nebes výše, láska měla k němu přikloniti srdce lidstva.

Jsa sám hlavou království pravdy, vychovával pravdou a ke pravdě, potíral lež a hřích a učil, že jeho poddani měli býti hlasateli pravdy, toliko mečem pravdy může býti ztracený ráj zpět dobyt.

Učitelství Kristův jest i úzce spojen s Kristovým kněžstvím. Stal se naším Vykupitelem hlavně proto, poněvadž sebe sama jako Velekněz na dřevě kříže obětoval. Smrtí svou, touto krvavou obětí, nás skutečně a v pravdě vykoupil; zásluhy jeho měly býti nám přiděleny, hříchy naše odpuštěny a my v pravdě posvěceni. Posvěcení vnitřní a opravdové bylo účelem kněžství Kristova a proto jest kněžství Kristovo velmi důležitě i po stránce paedagogické. Má-li člověk skrze ně býti posvěcen, pak třeba člověku poučení a výchovy nad jiné pečlivější. Snadno si tudíž vyložíme, proč Kristus tak horlivě se učil a svůj úřad kněžský s učitelstvím spojoval. Ode dávna byli tudíž ti, kteří obětovali a tak nejdůležitější úkon kněžský zastávali, pověřeni vyučováním. Tak i Syn Boží byl za života svého plného obětí a ještě více při smrti své, kde největší oběť přinesl, učitelem a vychovatelem. S křížem na bedrách učil ženy Jeruzalémské a maje nad hlavou nápis s královským titulem, odporoučel svou matku sv. Janu — činil tedy napřed sám, k čemu jiné vyzýval, a svým příkladem vychovával své učeníky za dobré učitele, aby dívky o rodiče své pečovaly. Bylo tedy i ono dřevo, na němž umírající údy přibity byly, stolicí učícího mistra (sv. Augustin).

Učitelství Kristův měl věřící připravovati, aby si užitky a účinky kněžské působnosti Kristovy osvojovali a přivlastňovali, měl býti tudíž úřadu učitelského podporou. Tyto účinky prostředkuje kněžství Ježíše Krista, které dle ustanovení jeho na věky v církvi potrvá. Toto novozákonné kněžství sděluje s věřícími a s lidstvem vůbec ať v nejsvětější oběti ať ve svatých svátostech, jako v mohutných proudech milosti Ježíše Krista, na dřevě kříže získané. Nelze tedy těmto posvátným úkonům, které za účel mají vnitřní posvěcení člověka, upírati hlubokého významu vychovatelského, kdyžť právě ony na srdce a na vůli mocně působí.

4. Spasitel, chtěje povinnosti úřadu učitelského a vychovatelského dokonale plnit, nemohl se neopírati o vážnost či autoritu.

On jakožto Bůh jest původem a pramenem veškeré autority vyučovací, a na něm spočívati musí veškerá autorita, i mohl všechny zavázati, aby přijali jeho nauku a přikázání jeho plnili. A přece na svou autoritu svrchovanou kladl poměrně malý důraz, o to více usiluje, aby všechny získal láskou, která jej s nebes na zemi přivedla. Jenom autoritou lásky, jak dí Pestalozzi, zajistí vychovatelé v srdcích chovancův ony dvě zázračné moci, které jsou dle něho α a ω veškerého vzdělání — víru a lásku. Jak uplatňoval tento božský učitel svou autoritu? A této přece potřeboval, vždyť to, čemu učil, bylo sice předmětem poznání rozumového, než především

předmětem víry, bylo nadpřirozeným a často ani rozumem lidským pochopeno býti nemohlo.

Kristus Pán byl jako božský učitel pověřen nejskvělejšími průkazy. Uvedl jej v úřad učitelský Bůh Otec, an jej při křtu v Jordáně za Syna svého prohlásil a totéž se opakovalo při proměnění, kdež Bůh Otec dodal: „toho poslouvejte“. (Mat. 9, 35.)

Odvolával se na svého Otce jako na původ svého učení. Tak on se hájil proti výtce farizeův, že člověka 38 roků chromého v sobotu uzdravil. (Jan 5, 17, 15).

Čím tedy bude učitel křesťanský v životě a působení jednorozenému Synu Božímu podobnějším, čím většího zalíbení si u Otce nebeského získá, tím větší měrou bude též účasten vážnosti Božského učitele. — A jako vykupitel často proto víry žádal, poněvadž ne ze sebe, nýbrž co od Otce byl slyšel, mluvil, tak nabude i křesťanský učitel tenkrát největší autority, budou-li slova jeho duchem Kristovým proniknuta, bude-li mluvit ve jménu Boha, jehožto vůči chovancům a žákům svým jest viditelným zástupcem

Poslání učitelské Kristovo bylo nad míru důrazně tím osvědčeno, že byl Kristus zástupcem svého Otce, jsa s ním téže podstaty. — Třeba tedy Otec jej zázraky jako svého poslance osvědčoval, působil Kristus Pán i z vlastní moci neskonale četné zázraky: „Všechno co Otec činí, to činí podobně i Syn, aby všichni ctili Syna jako ctí Otce“. (Jan 5. 19. 23.)

Když se zákonníci a kněží Krista Pána při prvním vystoupení ve chrámě tázali: Jaké znamení ukazuješ nám, že tyto věci činiš? (Jan 2. 18). Tu poukazoval na své z mrtvých vstání, které Božskou moc jeho co nejjasněji osvědčí. — Dal jim tudíž na srozuměnou, že on, jako Bůh má právo svůj dům, svůj chrám ode všech nepřístojností očistiti. -- Brzy na to v kázání horském šestkrátě opakuje „já pak pravím vám“ a prohlašuje tak zcela jasně, že přišel z vlastní svrchované moci, aby zákon, který Mojžíš ve jménu Božím prohlásil, zdokonalil. Ve slově obráží se duch a celá osobnost člověka a jako osobnost tak i celá její vážnost. Kristus Pán, tento vzor vši pokory, nebyl by rozhodně vyslovil tohoto: „já pravím vám“, kdyby nebyl celým zjevem dokázal, že má v pravdě moc učit, že jest tedy více než Mojžíš, že jest tedy úplně roven tomu, jenž Mojžíšovi Zákon Starý dal. Ač tedy i užíval průpovědi a přísloví, aby zájem upoutal, přece nikdy nepodpíral své učení o citáty cizích pozemských autorit zákoníků, ba spíše odvolával se na slovo Boží, které ve Starém Zákoně zaznamenáno bylo.

Pokud zvyky tehdejších učitelův toho dovolovaly, i dle těchto se řídil. Byltě často s nimi ve styku. V domě, kde uzdravil malomocného, kde učil, tam byli farizeové a zákonníci ze všech měst Galilee a Judaje (Luk. 5, 17) a u sv. Marka (7, 1) čteme, že se kolem něho shromaždili farizeové a někteří ze zákoníků, kteří z Jerusalema přišli. Ano, on jako učitel, často se zákoníků dotazoval, aby sami odpovídali. (Mat. 22, 42 a jinde.)

Učitelská vážnost Krista Pána převyšovala daleko vážnost zákoníků a farizeů; vždyť Nikodemovi, který si vyložití neuměl znovuzrození z vody a z Ducha sv. Kristus Pán vytknul bez úmyslu urážlivého: Tys učitel v Izraeli a to nevíš? My mluvíme, co víme a dosvědčujeme, co jsme viděli a nikdo svědectví naše nepřijímá. (Jan 3, 10.) Ze slov těchto vyzařuje Božská vážnost, kterou vznešený člen velerady mlčky uznává. Farizeové, kteří Krista Pána tolikrátě pokoušeli, na konec přece byli nuceni, aby se uznali a sklonili před vážností, kterou Kristus Pán jako učitel vynikal. Když Krista Pána zkoušeli jak rozumí a z výkladu zákona jemu otázku předložili: Které přikázání jest největší v zákoně? a opět: Čím obdržim

život věčný? (Luk. 10, 25, 26.) Tu je otázkou svou: V zákoně jest psáno, kterak tam čteš? — ku správné odpovědi přiměl a za tuto pochválil: Právě jsi odpověděl. (Luk. 10, 25.) I Saduceům, kteří přišli ke Kristu Pánu, aby jej zahanbili, dí zcela otevřeně: Bloudíte neznajíce písem ani moci Boží. (Mat. 22, 29; Luk. 20, 39.)

4. Vážnost svou Kristus Pán podepíral svatostí svého života a horlivostí, s jakou učil, hlavně však svou nezištností. — Nezištnost dodávala Kristu Pánu úplné samostatnosti a neodvislosti. Vždyť všechno opustil, všeho se zřekl, ba za hlavu církve nevyvolil příbuzného apoštola, nýbrž Petra. —

Měli tedy pravdu nepřátelé jeho řkouce: „Mistře my víme, že jsi pravdomluvný a cestě Boží v pravdě učíš a nedbáš na žádného nebo nepatříš na osobu lidskou. (Luk. 20, 11 . . .) Proto i své poslání učitelské zastával neohroženě a dával svědectví v pravdě a otevřeně zastával své Božství v Jerusalemě vůči nepřátelům. — Vědomí, že zastává svůj úřad zcela a svědomitě jest jemu větší potěchou, než veškero svědectví lidí. — Svědectví lidí nepřijímám (Jan 5, 31) — své slávy nehledám. (Jan 7, 18.)

Ostatně i o Kristu Pánu platil výrok sv. Augustina: Dobré svědomí prospívá tobě, dobré jméno tvému bližnímu; zanedbání dobrého jména tvého jest ukrutností vůči bližnímu. Proto též odmítá výtky, jako že s celníky a hříšníky obcuje, poukazuje, že přišel hledati, co ztraceno (Luk. 5, 31, 32) bylo, že fariseové, kteří se za zdravé považují, nepotřebují lékaře, nýbrž celníci, a ospravedlňuje se vůči takovým podezříváním, která by mohla býti jeho působnosti na škodu. Židům netoliko vytyká, že jej zneuctili, ba odkazuje tupitele své cti, která byla a jest bezúhonná, na poslední soud, kdež se jim bude zodpovídati.

Proto si ani farizeové, jako při hostině u Leviho, celníka, kdež jeho přátelé byli pozváni, ani netroufali, vážnost jeho znajíce, jej přímo se tázati. A když se velekněží v posledních dnech jeho působnosti osmělili tázati po oprávněnosti, proč ve chrámě učí: Pověz nám, jakou mocí ty věci činiš anebo kdo jest, kterýž dal moc tobě? — a Ježíš odpovídaje jim, řekl: Otáží se i já vás na jednu věc: Odpovězte mi, křest Janův s nebe-li byl? A oni mysleli sami u sebe: Díme-li s nebe, řekne: Proč jste mu neuvěřili, pak-li díme z lidí, ukamenuje nás všechen lid, neb za jisto drží, že Jan jest prorok. I odpověděli mu, že nevědí, odkud by byl. I řekl jim Ježíš: Aníž já vám povím, jakou mocí to činím (Luk. 20, 2). Ihned tedy od otázky své upustili, když jim Kristus dokázal, že se tak netáží z úřední horlivosti, nýbrž ze zášti.

Učitelský věhlas Kristův byl i přímo uznáván. 12letému Ježíšovi divili se ve chrámě nad rozumností a odpovědmi jeho (Luk. 2, 47), opět v Kafarnaum a v Nazaretě, a za příležitosti prohlásili otázky: sluší-li dávatí daň císaři — a sluhové velerady: Ještě nikdy nemluvil člověk takto (Jan 7, 46).

Jako Nikodem vyznal netoliko za sebe, nýbrž i za své druhy: My víme, že jsi od Boha přišel (Jan 3, 2), tak na konci působnosti doznává zákonník: Dobře jsi, mistře, v pravdě pověděl (Luk. 20, 39). — (Srvj: Christus als Lehrer, v. S. Raue, Freiburg i. B. 1902).

II.

Obzvláštní výsadou ano pýchou lidského pokolení bylo ode dávna Slovo — Jest ono výronem a dítkem činného lidského ducha, jenž sám

jest obrazem Božím. Slovo lidského ducha přesahuje meze pouhého působení fyzického, a působnost slova především jest korunována tím, že jest hlavním prostředkem učitele, jímž tento vzdělává, šlechtí a povznáší dítky lidské až na dítky Boží.

Důstojnost slova nemohla býti vyznačena vznešeněji než když sv. Jan v předmluvě svého Evangelia Syna Božího nazval Slovem (*Λογος*), pravzorem slova. Jako se ve slova zobrazuje myšlenka, ve slovo se člověk vkládá, své nitro zjevuje, tak jest i Bůh zobrazen ve Slovu Synu svém co nejdokonaleji, neboť Slovo bylo na počátku — Slovo bylo u Boha a Bůh byl Slovo (Jan 1, 1).

Když Bůh poprvé slovo své: Budiž, fiat, pronesl, tu vyvstal svět viditelný, v němž se přirozeným způsobem zjevil: Z velikosti krásy v tvoření může obdobně Stvořitel jejich býti viděn (Moudr. 13, 1). Skrze slovo trvá a bytuje celá příroda, svět tělesný i duchovní, člověk, v němž se duševní svět s tělesným často v koruně své sbíhá.

S člověkem, jenž nejdokonalejším jest jeho obrazem, navázalo Slovo styky co nejužší, když totiž člověk byl stvořen jako obraz Slova, které jest podstatným obrazem podstaty Boží, tu i život člověka má býti zřízen podle tohoto vzoru Slova: Síly k životu takovému dostane se člověku z pramenů milosti věčného Slova.

1. Do slova vkládá člověk své poznání, myšlení a cítění, svůj život vnitřní, přenese-li se mluvou na poslouchajícího, tu se slovo stává v myslí tohoto podobným světlem poznání života duševního, jakým bylo v mluvícím. Jak tudíž v řádu přirozeném jest slovo základem a původem veškerého života tak i v životě nadpřirozeném, poněvadž člověka osvěcuje a do nové vyšší říše uvádí. Byl pak v něm život a život byl světlem lidí (Jan 14). Slovo stává se nadpřirozeným světlem a životem. Vynikající vykladatel písma sv. Maldonat dí: že název „světlo“ skoro vždy přichází v Písmě sv. u významu světla nadpřirozeného, na něj se třeba očima víry dívati.

Hříchem prvotným uzavřel se člověk i potomstvo jeho tomuto světlu, jež ze Slova vycházelo a upadl do tmy smrti a tak lidé nepoznali ho, ač jim po pádu prvotním svítilo. — Ani ve zjevení přirozeném ani nadpřirozeném u Israelitů nebylo osvícení dokonalého.

Tu konečně přišla doba pro Slovo, aby jako nadpřirozené světlo zářilo jako vycházející slunce. Kdo toto nadpřirozené světlo nepřijme u víře, ten sebe sama oslepuje, kdo se k němu přikloní, nechodí ve tmách, nýbrž má v sobě světlo života. Kdo tedy světlo toto přijmou v mysl věřící, mají moc, možnost, aby dospěli života věčného dítek Božích (Jan 1, 12). Víra v Syna Božího jest dle prohlášení opětného pramenem života věčného. Z víry pak se prýští život nadpřirozený, neboť u víře člověk přijímá od Slova původ života věčného, a poněvadž ono Slovo jest Synem Božím, stává se i sám dítkem Božím. Tak dalo nám Slovo život, netoliko život v nás stvořivši, nýbrž i nás vedouc a učíc, abychom po životě tomto zbožném i my povždy žili, jako Bůh žije život sám, dí Kliment Alex. V osobě Božského učitele ukázala se i jeho nevýslovná dokonalost. Jest proto i paedagogika Kristova nadpřirozenou i co do obsahu i co do cíle i co do cesty, po kteréž nás k onomu cíli vede, jakož i co do vlivu na přirozené poznání a vzdělání.

2. Nepoznáme správně původu a určení člověka, nemáme-li jisté cesty, vyššího zjevení nebo Božího slova, abychom pomocí něho jako na lodi, která nebezpečí není vydána, cestu životem vykonali. Sokrates ve Platonově

Phaedru dí: Již přirozená schopnost v člověku svědčí, že ono vzdělání není člověku přiměřeným, nesměřuje-li v posledním cíli svém k tomu, aby člověk Boha v lásce poznal — než důkladně a jistě mohl nás o posledním cíli poučiti — moderní a mimokřesťanská paedagogika jest toho výmluvným dokladem — jedině ten, kdož nás stvořil.

Tento pak Bůh náš prohlásil, že člověk nežije pouze chlebem, nýbrž že má mimo povolání časné i věčné, mimo cíle pozemského i cíl nebeský.

Co tedy posledním cílem každého člověka, to musí býti i cílem výchovy. Jen to učivo a ta výchova je dokonalou, která pro poslední cíl vychovává.

Jako každé lidské vědění a umění, poněvadž v lidském umu a zkušenosti zdroj mají, nejsou neomezeny a nekonečny, tak ani přirozené vyučování a vychování. Jak často vynikne žák nad mistra a jemu v odchovcích vyvstane celá řada soupeřův; dí Ohler: U Krista Pána tomu tak nebylo. Nikdo nevstupuje na nebesa, dí Kristus Pán Nikodemovi, aby tam na tajemství Boží patřil a cestu do nebe jako k poslednímu cíli našemu nám ukázal, nežli kdo s nebe sestoupil, syn člověka, jenž jest v nebesích. (Jan 3, 13). Kristus, jenž jest věčná pravda, jehož Duch jest duchem vševědoucím, jenž jest láska sama, jest naprosto dokonalým učitelem. — Kdo ze země jest, o zemi mluví; kdo s nebe přišel, jest nade všecky. (Jan 3, 31). Poněvadž naprosto dokonalým pouze jediný býti může, proto se může člověk, jenom když ke Kristu zcela přilne a duchem jeho je proniknut, na poměrně dokonalého učitele a vychovatele vzdělati.

Naše přirozené poznání nebylo sice hříchem prvotním úplně zničeno a vůle naše vyhlazena, než přece doznaly zeslabení. Má-li naše podobnost k Bohu, které jsme hříchem pozbyli, znova upravena a zdokonalena býti, tu potřebujeme nutně učitele a tímto jest jedině Ježíš Kristus, kterýž jest i naším nadpřirozeným cílem. — Stav náš nadpřirozený, jenž záleží v tom, abychom v milosti Boží žili, není možný bez tohoto Božského učitele, jakož i v ráji byl Bůh prvním lidem učitelem, dokud ještě byli ve stavu nevinnosti. To pak jest život věčný, aby poznali Tebe, samého pravého Boha a kterého jsi poslal Ježíše Krista, než ani Otce ani Syna nemůže poznati, leč ten, komu chce Syn zjeviti; Boha nikdo neviděl. V Kristu zjevil se tedy Bůh sám jako náš učitel. (Jan 17, 3).

3. Dokonalost učitelského úřadu Kristova jeví se v tom, že učil a vychovával příkladem a co nejraději vlastním příkladem, jsa oněch ctností a požadavků mravních, jež předkládal, vzorem.

Zásadu „Longum iter per praecepta, breve et efficax per exempla“, odůvodňuje Seneka tím, že lidé více očím než uším věří. Poučení slovy působí ovšem na rozum, než příklad na vůli, která nabývá zmužilosti a odvahy, aby co uznala za šlechetné, dobré a krásné, sama též konala. Jestli již v řádě přirozeném snaha napodobovací mocnou a u dítek až přísloušnou, proč by neměla vliv svůj v řádě nadpřirozeném uplatňovati, když tento řád přirozený buduje a dále staví, tento zdokonaluje a povznáší, asi podobně, jako oživne balvan pod dlátem sochaře, plátno pod štětcem malíře! I stalo se, když byl na jednom místě se modlil, že jakž přestal, řekl k němu jeden z učedníků jeho: Pane, nauč nás se modliti (Luk. 11, 1). Příkladu nemohl si Kristus Pán nevšimnouti. Vždyť naukou svou nechtěl pouze působiti na rozum, nýbrž na vůli, na čin, na skutek, na život. „Slovo jest bez účinku, odporuje-li jemu skutek“ — dí Rayneri, „veškerému umění jen tak se žák učí, že příklady mistrů pozoruje a následuje.“

Příklad u Krista Pána neměl pouze učení objasniti a osvěžiti, on měl povzbuditi a varovati. — „Pomněte na ženu Lotovu, která, když již město soudy Božími zasaženo bylo, jen na svůj majetek pomyšlejíc, se ohlédla.“

Varuje, aby si nevedli jako lidé za dnů Noemových, kteří jen jedli a pili a se veselili, a přikvačila potopa a zahladila je všechny (Luk. 17, 27, 32).

Učedníky a zástupy varuje před úzkostlivou starostí o potřeby časné: Popatřte ano ptactvo nebeské neseje a nežne, neshromažďuje do stodol, a Otec nebeský krmí je. Patřte na kvítí polní, kterak roste, nepracuje ani přede a pravím vám, ani král Salomon nebyl ve vši slávě tak odín jako jedno z nich. (Mat. 6, 26 . . .)

Vzorem má býti lidem nebeský Otec: Milujte své nepřátele, abyste byli dítkami vašeho Otce, který i nepřátelům i hříšníkům důkazů své lásky podává. Buďte dokonalí jakož i Otec váš v nebesích dokonalý jest. (Mat. 5, 44, 48.)

Na naši podobnost i s nebeským Otcem co nejčastěji poukazuje. Podobnost tuto s Bohem, která má nás zdobiti, vyjádřil překrásně v kázání horském, a tuto podobnost, která má býti i cílem veškeré výchovy, snažil se co nejudlivněji vštípati, aby lidé stali se dítkami Božími. Proto též se člověkem stal. K této podobnosti hleděl lidstvo přikloniti hlavně příkladem. Tímto chtěl netoliko dokázati, že máme jeho učení zachovávat, nýbrž i ukázati, jak toto plniti máme. — Živý a nejudčinnější příklad podal sám na sobě, an v lidské podobě svou podobnost s Otcem průzračně vyjádřil. — Žil tak, že se stal životem vzorem pro všechny stavy, pro všechny časy.

Život svůj tak utvářil, že jej každý snadno a rád následovati mohl. Když i každá ctnost, jako byla vznešená, ano nedostižná, byla zároveň i v pravdě lidská, jako byla dokonalá, tak i k následování sama sebou pozývala.

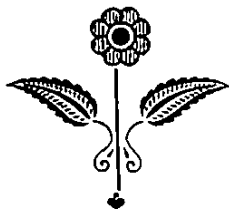
V povaze a životě Kristově není nic přemrštěného, přepjatého anebo odpuzujícího. On odpočíval, radoval se, ale i truchlil.

Sám Rousseau doznává ve svém spisu „Emil“: Co se mi na povaze Kristově nejvíce zamlouvá není pouze líbeznost jeho mravů a prostota, nýbrž i lehkost, půvabnost a způsobnost. Nevyhýbal se zábavám ani slavnostem, šel na svatbu, stýkal se ženami, hrál si s dětmi, stoloval s celníky. Byl mírným i přísným zároveň, mírným ke slabým, ke špatným až hrozným. Kdyby nebyl nejudmoudřejším, byl by zajisté nejudmilejším. Když i na slavnosti, na zábavy šel, vždy prozíral z těchto kroků přesvatý úmysl. Poněvadž všechno v povaze Kristově tak dobrým a krásným, proto jest to tak okouzující. V pravdě případně volá církev: Přitahuj nás k sobě; za vůní mastí tvých půjdeme. Jako se obléká pastýř v oděv z ovčích koží, aby za ním ovce tím ochotněji kráčely, tak i Syn Boží na se přijal lidskou přirozenost, abychom jej tím ochotněji následovali v životě bohulibém a k životu věčnému. Proto se všim právem mohl nazvati Synem člověka a o sobě tvrditi, že ovce jeho následují ho.

Příkladem svým učení své potvrzoval a vykládal: Tak aby jednal dle rady: „Když se modlíš, vejdi do pokojíka svého a zavři dvěře za sebou.“ (Mat. 6, 6). Často odcházel na místo odlehlé, na kopec, aby se modlil. Těm, které zázračně uzdravil, zapověděl, aby nerozhlašovali zázraku dle příkazu svého: Dáváš-li almužnu, ať neví levice, co činí pravice tvá (Mat. 6, 3). An pozýval k následování sebe, upozorňoval i na obtíže i na skvělé stránky

tohoto následování. „Kdo chceš býti učeníkem zapři sebe sám . . . Mat. 16, 24. Kdo mně slouží, nechť mne následuje, a kde já jsem, bude i služebník můj.

Já jsem světlo světa, kdo mne následuje nechodí ve tmách, nýbrž bude míti světlo života (Jan 8, 12). (Příště dále.)

Pojem duše v dnešní psychologii.

(Pokračování.)

Psychologové tito zbožňují tedy ideu, kterou si tvoří každý jednotlivec sám v sobě a své osobnosti s duší, jakožto konkrétním principem života a činnosti duševní. Obě však tyto věci jsou přísně rozlišeny. Představa, kterou si můžeme sami o sobě utvořit, jest výron reflexe, jež předpokládá značný duševní vývoj a jest teprve na konci dlouhé stupňovité řady. V tom souhlasejí zajisté všichni moderní psychologové, od Herbarta až po Wundta, Laada a Jamesa. Šířeji otázku tuto probíráti prozatím pomijím, aby práce příliš nevzrostla.

Sestavíme-li si co nejstručněji důkazy, jimiž psychologové intelektuališti doufají právem vyvrátiti a popřítí věčnost subjektu, jako konkrétního principu života duševního, možno je vyjádřiti ve formě nejjednodušší asi takto: 1. vědomí neuschopňuje nás pojati vnitřně bytí jednoduché, stálé, sobě identické; 2. existujeme potud, pokud máme sami o sobě vědomí, kteréžto vědomí se tvoří v každém okamžiku; 3. pojem konkrétního principu subsistujícího, pojem duševní substance odporuje faktu, že jen potud jsme tím, co jsme, pokud jsme podmíněni danými způsoby a pokud se nalézáme ve vztahu s tím, co je mimo nás; 4. velkou nesnáz působí pochopení souvztažnosti jednoty subjektu s množstvím fakt psychických a se změnami života duševního vůbec.

Pokud se prvního důkazu týká, je jasno, že vychází z předpokladu, jako by duše musila býti pojímána vnitřně, jako jakýkoliv jiný, jednotlivý duševní fakt. Subjekt však, jenž má býti principem funkce, nemožno přece stotožniti s jednotlivým funkcionálním konem: nepochybuje zajisté nikdo, že si nepřipadáme jako soubor nějaký fakt, nýbrž jako jednotný subjekt; každý z nás je přec jediný, nedělitelný, což při mínění onom by bylo nemožné. Každý z nás má ovšem různé myšlenky, city, snahy, ale přece je to vždy totéž bytí, jež myslí, cítí, chce atd. Různé jevy vnitřního života ukazují se, nikoliv jako části tvořící nějaké bytí, nýbrž vždy jako jevy, stavy, modifikace téhož subjektu. Všecky formy vědomí mají v sobě přívlastek nějakého stavu přítomného subjektu, odkudž výrazy: já se cítím tak či onak, já vidím, já myslím, já toužím atd. Je zajisté nepochybné, že každý nějak aspoň rozlišuje mezi stavem a mezi vlastním já, jako se subjektem toho stavu. Naprosto nemožno souhlasiti s míněním, že takový subjekt je jen pouhý pojem, utvořený ze zkušenosti, ježto jasnost a bez-

prostřednost výše naznačených jevů jest pravým opakem nejasnosti a nepřímé povahy pojmu, který si o svém bytí můžeme vytvořiti. A co jest to tak zv. vnímání vnitřní, percepce vnitřní, ne-li schopnost, kterou má mysl, aby chápala, pozorovala, rozlišovala vlastní stavy, přenášela je na sebe, opakem toho, co se děje při vnímání vnějším, kdy modifikace vědomí přispívají se subjektu různému od vlastního já?

Každé vnímání, ba možno říci, každý stav vědomí, žádá rozlišení subjektu od objektu; ačkoliv obsah vnitřního vnímání zdá se, jako by byl stav téhož subjektu vnímajícího a nikoliv jako vlastnost něčeho vnějšího, jest přece jen vždy „objektem“ pro vlastní subjekt. Jak patrně, protiklad subjektu a objektu, překračuje značně rozlišení vlastního já od ne-já: pro subjekt jsou objekty nejen stavy a fakta světa vnějšího, fysického, nýbrž také stavy a fakta světa vnitřního či psychického. Odtud vyplývá též možnost reflexe.

Není zajisté pochybnosti, že dvojitým vědomím, jež máme o sobě a vnějším světě jasně a bezprostředně se jeví věcnost subjektu. Vysvětlíme-li vnitřní svůj život počitky, jevy volními, city, snahami atd., tedy vůbec fakty psychickými, nemůžeme všechny pokládati za stejné, za jednotnou, konfusní massu, neboť hned od počátku jeví se jako rozlišené ve dvě velké řady, jež znázorňují původní dvojitě rozlišení subjektu a objektu. Vědomí našemu nejeví se fakta psychická jako izolovaná, abstraktní, nýbrž vždy s něčím, co později vztahuje se k něčemu jinému; počitky i touhy jsou vždy buď mé neb tvé. V okamžiku, kdy cítíme neb si představujeme, máme vědomí, byť nejasné, sami o sobě jako subjektu; nikdy zajisté nekonfundujeme se s počitky objektivními, jež klademe mimo sebe.

Bylo řečeno, že jasné ono rozlišení vlastního já od věcí je stupňovitý process, jenž vyžaduje jisté doby k dokončení, kdežto původně máme jednoduché stavy vědomí bez onoho dvojdělení, jež tvoří základ každého uvědomění věcnosti. Výrok tento ovšem snadno vyvrátiti, a to dvojnásobem: 1. Chceme-li souditi o platnosti nějakého poznání, mimovolně se vmyslíme ve stav dospělý, kdy schopnost poznávací již se vyvinula, nikoli však ve stav původní, kdy možno mluvit o nedospělosti. — 2. Je-li pravda, že na počátku svého vědomí nemáme jasněho pojmu o známkách rozlišujících já od ne-já, je taktéž pravda, že zevnějšňujeme počitky, jež právě proto nazvány objektivními; taková však snaha objektisující dokazuje, že process rozlišení, dvojdělení není pozdější. Ať však máme či nemáme jasné vědomí o sobě jako subjektech, to je nepochybné, že se nestotožňujeme se všemi stavy vědomí, že počitky, city, touhy nejeví se jako nějaká zcela nerozlišená massa; jakmile však takové prvky psychické — počitky — se rozliší od souboru stavů vědomí, jest jasno, že existuje nejasný pojem vlastního já, onoho, co Lotze nazval cítění sebe, jako něco co nutně souvisí s processem zevnějšňení.

Rozlišení ducha od hmoty tvoří základ veškeré zkušenosti a logicky ji předchází jako nutná podmínka. Hned v prvotní zkušenosti nalézáme rozdíl mezi jevy, jež poznáváme jako své části, a mezi jevy vnějšími, jež pojímáme jako tělesný svět mimo nás. City libosti a nelibosti, myšlenky a obrazy, emoce, touhy i jevy volní tvoří obsah vnitřní naší zkušenosti, ježto poznáváme prvky ty jako své; naproti tomu počitky zrakové, sluchové, hmatové, čichové atd. tvoří obsah zkušenosti vnější, jevíce se nám jako kvalita, jako modifikace objektů vnějších, jež oněmi počitky poznáváme.

Druhý argument vychází z mylného názoru, jako by vědomí nemohlo býti funkcí nějakého konkrétního principu, nýbrž jen produktem splynutí

faktorů vnějších s vědomím: t. j. spočívá v základu svém na předpokladu, že vědomí z něčeho, co není vědomí a že tedy není jeho úkolem říci nám, co skutečně jsme, nýbrž stále nás klamati, což zřejmě je předpoklad absurdní. Tvrzení pak, jež v argumentu je obsaženo, že totiž v každém okamžiku se tvoří vědomí nás samých o sobě, na němž spočívá psychická totožnost, nežadá jsoucnost konkrétního principu? To, že cítíme se stále titíž v toku změn, nepředpokládá jednotný subjekt?

Ani třetí důkaz není konečně předsvědčenější než předešlé. I on spočívá na mylném předpokladu, že já jen proto, že neexistuje jako něco absolutního, nezávislého na jakékoliv podmínce a vztahu vnějším, nemá vlastní podstaty. Předpoklad to ovšem zcela nesprávný. Abychom mohli popřít subsistenci subjektu, musili bychom dokázati dříve, že subjekt možno zcela odvoditi z podmínek a vztahů, v nichž se nalézá. Možno zajisté popřít, že já má za nutný konvelát svět vnější, z jehož vztahů přejímá konkrétnost a určenost; plyne však z toho snad, že nepředstavuje nic jiného než „souhrn“ podmínek vnějších a že není než jejich produkt, výron? Poznal-li jsem všechny podmínky a vztahy vědomí, poznal jsem již tím a b i n t r a i vědomí, i individuální duševní život? Za různých podmínek také forma mentis je různá, jak také organismy se mění dle okolností a prostředí, v němž nuceny jsou žiti; z toho však neplyne, že jak život duševní, tak život organický byl by produktem pouze sic et simpliciter okolí. Žádáme-li při organismu podklad neb organisovanou materii již dříve existující, při životě duševním žádáme princip vnitřní organisace, jež jistě právem můžeme nazývati duše, žádáme princip, jenž označuje poslední podmínky vzrůstu a vývoje duševního. Bytí realní i bytí, jako pevný subjekt měnivých stavů, jsou výrazy equivalentní; realnost nezávisí na neměnnosti, nýbrž spíše na schopnosti pronikati různé stavy dle určitého zákona, představovati tytéž jevy za týchž okolností. Podobně činí moderní fysika v nauce o atomech. Charakteristická povaha toho bytí je v tom, že za stejných okolností stejně se jeví. Zkrátka substancialnost spíše než na absolutnosti, závisí na pravidelnosti změny. Návrat stejných stavů za stejných okolností pojímaný vnitřně a b i n t r a t. j. když návrat se poznává, ukazuje realnost bytí neb subjektu, tedy i substancialnost. — — (Příště dále.)

Kázání při svěcení nové školní budovy v Rackově roku 1903.

(Konec.)

II.

A nyní přikročme k dílu druhému, které povinnosti máte vy, rodiče ke škole. Dnes tak často slyšíme heslo: „Mládeži naší náleží budoucnost cirkve a budoucnost národa“. Jest to jistá a svatá pravda. A když tomu tak jest, táži se vás, kdo jest prvým a nejvíce zodpovědným vychovatelem dítek? Snad kněz aneb učitel? O nikoli! Úplné zodpovědnosti této ani kněz

ani učitel na sebe vzítí nemohou. Vždyť škola jest toliko pomocnicí domácí výchovy. Učitel má pouze doplniti to, čeho rodiče nedovedou. Jeť vliv rodičů na dítky daleko větší nežli vliv učitele nebo dokonce kněze, který jen dvě hodiny týdně na dítě působí. Má-li tudíž výchova mládeže se zdařiti, pak pracovati musejí rodiče svorně se školou. Učitel láme kameny, kněz je otesává, a rodiče doma je hladí, lesku jim dodávajíce. Prvými a nejvíce zodpovědnými vychovateli dítek dle práva Božího i lidského jsou rodiče. Dítě od přírody má již vznešené jakési ponětí o rodičích, poněvadž rodiče převyšují je postavou, silou, vědomostmi a zkušenostmi svými, a nadto 4. Boží přikázání pod trestem kletby a zavržení přikazuje dítkám, aby rodičů poslouchaly. Avšak tato vážnost a posvátná úcta k rodičům vážne a ztrácí se, když nevidí dítě na svých rodičích nic Božského a dokonalého, nýbrž samé hříchy a chyby.

Rodiče, vy přejete si, aby dítky vaše byly srdečné, upřímné, skromné a přívětivé. Nuže dobře! Bůh, jehož vy zástupci jste vůči dětem, je především svatým. Čím světejší, upřímnějším a poctivějším bude život váš, tím světejším bude také slovo vaše dítkám. Slova vaše vítr unáší, neprovázíte-li jich dobrým příkladem. Kážete-li dítkám svým pravdu mluvíti a sami častěji před nimi lžete, tím učíte je přetvářce a prolhanosti a sami svým špatným příkladem dáváte dítkám pohoršení. Neboť dítky tomu raději věří a to činí, co vidí, nežli co slyší.

Jmenovitě okrádá rodiče o vážnost u dítek: surové zacházení s vlastními rodiči, nadávky mezi otcem a matkou, vzájemné litanie hříchů, neb dokonce rvačky mezi nimi. Jen povšimněte si, jak dítky vaše na to oči otvírají Jediný takový výstup a vážnost vaše u dítek jest ztracena.

Stěny školních světnic i stěny příbytků vašich zdobí sv. Kříž. Ježíš Kristus sklání s něho hlavu svou k dítkám, miláčkům to svým a hlasem láskyplným volá k vám rodičům i k nám učitelům: „Hle! Tyto dítky jsou mé! Já stvořil jsem je pro sebe, já vycedil za ně krev svou do poslední krůpěje. Pamatujte na to a vychovávejte dítky ty pro mne!“ Proto již záhy veďte dítky své k Bohu, modlíte se s nimi, dbejte o to, aby Pána Boha hříchem neurážely, jej poznaly, ctily a milovaly.

Konečně posilejte dítky své pilně do školy a starejte se o to, aby dítky vaše neviděly nikde špatného příkladu, aby jich nikdo nepohoršoval. V dítku převládá pud napodobovací. Ono mluví to, co od jiných slyší, činí to, čím se druzí zabývají. Proto běda člověku tomu, který před malými dítkami kleje a zlořečí, kdo před nimi neuctivě mluví o učitelích a představených, kdo je ke lži, nemravnosti neb ke krádeži svádí. Slyšte hrozný soud Ježíše Krista, který pronesl nad takovým pohoršitelem. Pán Ježíš volá: „Kdo pohorší jedno z maličkých těchto, kteří ve mne věří, lépe by mu bylo, aby kámen mlýnský pověšen byl na hrdlo jeho, a on ponořen byl do hlubokosti mořské . .“

Od výchování dítek závisí nejen štěstí vaše časné a věčné, nýbrž ve zdárné výchově mládeže spočívá též i síla a zdatnost našeho národa. Zda vlast naše je šťastna neb v úpadku, zda obce naše vzkvétají blahem neb v záhubu upadají, to nezávisí tak na papežích, biskupech a kněžích, ani na králích a poslancích, nýbrž jedině a ponejvíce na vás, otcové a matky!

A na konec obracím se k vám, vážený pane učiteli! Vizte, přítomní otcové a matky přinášejí k vám svůj nejvzácnější poklad, přivádějí k vám své dítky. Činí tak v důvěře, že nyní ze staré do nové budovy přenesete svou píli, svou lásku a péči, že vychováte jejich dítky pro čas i věčnost. Slovo vaše má přinéstí těmto dítkám štěstí. Ono nejen že jim má usnadniti

boj o skývu chleba, ono má vlítí také pokoru, čistotu, poslušnost a lásku k Bohu a lidem do mladých srdcí jejich, a tak stane se jen tato nová škola základem hmotného i mravního života, základem blaha obou těchto počestných obcí. Jest to ovšem kus těžké a perné práce. Avšak při únavě a obtížích svých neklesejte na mysli, nýbrž pohlédněte na kříž! Spasitel, jehož miláčkům zasvětil jste život svůj, dodá vám sil k zastávání těžkých povinností vašich, a anděl jeho zanášeti bude skutky vaše k odměně do knihy života. Samo Písmo sv. praví: „Kteří jiné vyučují, stkvěti se budou jako blesk oblohy, a kteří ke spravedlnosti přivozují mnohé, jako hvězdy na věky věků. Končím všeobecným přáním: „Kéž škola tato odchová nám mládež zdárnou, kéž ji vychová pro Boha, vlast a krále!

Amen.

Signatura moderní vědy - osvěty - a intelligence.

(Se stanoviska jazyko-zpytného vyvozuje V. Srba.)

Není za dnů našich známějších slov nad vědu, osvětu, intelligenci. Každý druhý lístek papíru je jimi potištěný, strč hlavu mezi lidi, kde se řečňuje — a řečňuje se ve dne v noci, v klubech, schůzích, táborech, v sezeních hostinských, zemských, říšských — a slova: věda, osvěta, intelligence, ti litají kolem uší jako v létě muchy kolem kouska cukru. Co však znamená tento zjev? Co znamená tahání vědy ven z pracovní jizby na ulic, co znamená pokřik osvěty při plných korbelích piva, co znamená chvástání intelligence před davem lidu, jenž odpočívá na chvílenku od práce, kteroužto živí svět? Řekněmež si to jednou upřímně: Slova ta ztratila svůj pojem a stala se pouhým heslem. Kdo bere vědu vážně, nebude ani jména vědy bráti ledabyly. Věda, pane, je práce; od práce bolí hlava, a bolení hlavy kazí chuť na plzeňské. Tolik asi o vědě ví i dnešní moderní boucharon; proto se udělá z pojmu heslo. S heslem se lacino i bez námahy chytají hejli, dle osvědčeného říkadla: mundus vult decipi, ergo decipiatur.

Dříve byla věda v uctivosti, dnes se stala heslem. Kdo tu změnu způsobil? Lidé? nikoli. Věda sama. Dnešní věda si dala zcela jinou signaturu, než měla věda do nedávna. Že po ní jde i ráz osvěty a intelligence, netřeba dovozovat, visí jedno na druhém. Proto bude nyní řeč jen kolem vědy. —

Věda za dávných dob hledala upřímně pravdy. Tuto vědu nebo učinnost znal ještě Tomáš ze Štítného, který v Řeči besední (Kap. 26) o „šlechtném učení“ praví, že „mu milo bude pravdu slyšeti i od oslice“. Tato věda není údělem každého smrtelníka. Má svět jen jednoho Sokrata, Aristotela, Newtona.

Mohli bychom přidat snadno ještě jiná jména slavná, ale dnešního dne dlužno vždy mítí na paměti, že píšeme rok 1905 po Kristu. Všichni

mužové skrze vědu hledali a více méně nacházeli pravdu, skutečnou pravdu, o které jde v lidu hlas, kdo se pravdě protíví, Bohu že se protíví. Vif lid, co na př. Newton doznal, že věda (pravá věda) vede k pravdě, a pravda k Bohu.

Tuto vědu naši moderní heslaři nemíní, nemilují, nechtějí. Mají k tomu příčinu, a to velmi vážnou. Vede-li věda k pravdě, a pravda k Bohu, tož vede k Bohu křesťanskému. A to má, pane, šlakovité důsledky: tu je potom i duše, vyrovnání posmrtné a dvojí věčnost. A pro tyto pomysly chodit s provazem do lesa, jako Tolstoj? Kdyby stoupala věda mimo lebky lidské svou jedinou správnou cestou, málo by dbala o to, že se tolik lidí pravdy leká. Ale věda bez mozků lidských mysliti se nedá, a tyto mozky od ganglií nervových odříznouti taky nelze. Přemohl silnější slabšího, strach touhu po pravdě. Věda přehodila; slíbila pomoc od strachu, a za to ji nynější svět miluje, hledá, chce; jak naruživě, dokazuje přítomnost; „věda“ zheslovatěla. Dnes je svět a věda jedna shoda, a ti, co této vědě škramošku strhují, sou obdařeni zvučným titulem, tmářů.

Pravá věda ovšem tím vším nevyhyne, ale musí pracovat v ústraní, beze hřmotu, a možná, že staletí bez uznání. Snese to, neboť žije životem delším, než statistikou vypočítáno pro věk jedinců evropských. Nerušíme ji v práci.

Raději stopujme hřmotný, blýskavý, zbožňovaný krok vědy moderní. V očích svých ctitelů trojím rozhodnutím stala se spasitelkou lidstva. Za první, zprerhala všechny pásky s tím, co bylo, a začíná budovat od základu. (Pravá věda je toho názoru, že jen tehdy lze dopracovat se pokroku, když novější budují dál na tom, co starší vyzískali). Za druhé, slíbila „trpicímu“ lidstvu, že nebude hledat pravdu, která vede k tomu, co budí hrůzu, nýbrž že bude hledat takovou pravdu, která každého upokojí. (Úkol vědy je tím náramně ulehčen. Zkoumat, co lidstvo by si přálo, nemusí namáhavým bádáním v pracovní jizbečce; to mnohem snadněji a účelněji odbude se při dobré sklenici pilsenského mezi sobě rovnými). Třetí je úmluva mezi rozličnými větvemi vědeckými, že si nebudou navzájem „škodit“, nýbrž raději jedna druhé pěkně pracovat do ručky. Lidi milí! Když takhle se ukázala dnešní věda humanní, proč se divíte té radosti, té spokojenosti, té dychtivosti, jakou lidé mají! Proč nepochopujete, že milující rodičové, učitelé a stát této blaženosti především přejí okusit, ba do syta se nalokat tomu nejdražšímu, co mají — dětem, „příštímu“ pokolení!

Jednotlivá odvětví vědecká dala tedy si slovo, že nebude jedno druhému překážet, že bude jedno druhému pěkně pracovat do ručky. To je koncentrace vědy; věc, kterou skutečně i přátelé i nepřátelé musí uznat za něco nevidaného, neslýchaného. Všady a ve všem jeden cíl, jeden postup, jeden výsledek. Vezměme na př. z filosofie Herbartovu psychofysiku. On to sice nazval psychologíí, ale to víme, že nynější věda ani s termíny ani s definicemi tak zpřísná to nebere, jak to brala scholastika. Trest této vědy Herbartovské dá se tímto obrázkem znázornit. Dne 23. července 1893 uhodil „hrom“ do komína čísla 72 v Malém Kocourkově, a „já“ (člověk sestrojovaný dle Herbartovy soustavy) stál sem vedle toho komína. Oba sme měli „vjem“ toho živelního úkazu, a to načisto stejně fyzický. Komín tento vjem pojal do svých cihlových „šárů“ a do „fuků“ mezi nimi, a „já“ do nervových částic svého mozku. To přec nikdo nemůže popřít! Tedy je to moderní pravda; pravda, která zaráží, uchvacuje, oslňuje! Proč komín č. 72 tuto událost nevykládal potom svým kamarádům-kominům, a proč si ten komín dnes, po desíti letech, na to neumí vzpo-

mnět, „já“ však mohl sem a činím to, o tom milý Herbart mlčí jako ryba. Šak ví proč. Dal vědě slovo, a slovu dostal. Psychofysika ukazuje jako na dlani, že jevy stejně působí na hmotu cihelnou jako „na člověka“; tudíž blouznění o nějaké duši, a co „s tím“ per totum quantum souvisí, jest zažehnáno. Kdo si osvojil tuto vědu, jest obrněn proti strachu, jenž vyplývá z pomyslu na posmrtné vyrovnání. Jak klidně si mohu lehnout k ránu do lůžka, i když sem prohýřil noc všelijak.

Když nyní s klidnou a rozvážnou myslí poznali jsme výbornost, ušlechtilost a lidumilnost Herbartova systému, nerozechvěje se hrud' naše vděčným citem za to znamenité dílo, že veškero vychování a vyučování milé mládeže českomoravské zosnováno jest na těchto nerozborných základech vědy? Neposkočí nám srdce radostí, když si pomyslíme, až jenom z těch mladých budou lidé velcí, osvícení, a skrz na skrz vědou proniknutí? Ráj to bude, a žádnému se z něho nebude chtět!

Člověk je nenasyta. Když má, chce víc. Ještě nám schází, co mají vedle. Tam zrobili osmý díl světa.

Pruští právníci sepsali z brusu nové všeobsáhlé „právo“. Římským pandektům odzvonili, a slavnostně rozhlásili: v Pruském rajchu zrušeno ode dneška všeliké právo přirozené. Řekla-li právnická věda v Prusku „přirozené právo neplatí“, tož je konec řeči. Šak Poznánští Poláci a my Čecho-Moravané nejlíp víme, co to ve světě znamená, když Prušáci se ozvou: to platí, to neplatí. Proč přirozené právo je zrušeno, to není těžko uhodnout. Rozvody manželů už kvetou, a na rozvody rodičů od dítek nebudeme dlouho muset čekat. Až se počne ten div světa prakticky provádět, rád bych věděl, jak si Herbartovský učitel s Herbartovským žákem poradí. Dosavad je starý trochu víc než mladý; potom ale řekne mladý starému: já su tolik co ty, viš! Přirozené právo vzal čert, račte odpustit, chtěl jsem říci, Prušák. Už je svoboda; poslušnost neplatí víc!

Že věda přírodozpytná a lékařskořeznická (anatomie) nebude od koncentrace, k tomu není potřeba vtipného semínka. Spíše pravda než lež bude tvrzení, že všechny spásonosné výzkumy dnešní „vědy“ vylíhly se v odřezcích a odpadcích skleněných stolů, nad nimiž s vítězoslavným úsměvem prohlášeno: „nic“ sme nenašli, ač máme k pomoci nejdůkladnější drobnohlady. Není to opojný pomysl: věda, která je „od toho“, nenašla „nic“? Divíte se ještě té nehorázné touze, upokojit celý svět takovým oblažujícím pocitem, jenž jde v zápětí toho prohlášení: „nic“ sme nenašli? Proto ten shon „po vědě“ za dnů našich, rozumí se po vědě, která „nic“ nenašla a taky „nic“ nenajde, protože bytost hmotná a duchová sou velmi různého „složení“, jak exaktní věda matematická, stojící mimo koncentraci, na neštěstí dává — tušit. Šak o této vědě neslyšels, drahý čtenáři, jistě ještě nikdy to hulákání moderní, aby byla — popularizována. Této znamenité cti těší se jen vědy koncentrované, prohlašující, že není „nic“ k najití.

Nejzajímavější podívanou skytá však věda jazyková, protože v ní lze sledovati táhanici obou směrů. Koncentrovaná „věda“, aby se zalichotila massám a dosáhla pro svůj obor záviděníhodný ryk pouliční „věda patří lidu“ taky pracuje a vymýšlí do úpadu všelijaké fráze a nápady, jen aby mohla se svou trochou hlásat: i náš odbor vykazuje, že nelze najít „ničeho“. Za to opravdoví badatelé, mající ušlechtilou a svědomitou snahu, stopovat skutečnou pravdu, netají se s vyznáním, že v řeči lidské je „cosi“. Toť vysvětluje, proč po této vědě není za dnů našich žádný shon, ba řekněm bez obalu spíše jakýsi instinktivní odpor. Snaha, ze středních škol

vyobcovat studium řeči, je známka času, známka jakéhos tušení, že věda tihnoucí k pravdě se vším činem, a „věda“ (moderně žádaná), tihnoucí za „ideální“ mluvící opicí přijde do křížku, a že konec bude asi smutný. Prozatím Herbartova psychofysika dobrou dává radu: vecpáváním mnoho a mnoho „vědy“ do lebeně nadělat náležitý rámus; čím větší rámus, tím méně zaslechneš ten tichý, tichounečký „hlas“. Pštros, pták a tvor člověk podle „důkazu“ podléhá přec týmže zákonům přírodním. Tak svorně hlásá koncentrovaná věda filosofická, právnická a lékařskožeznická. Tož — nic bát. —

Jen ještě jak to dopadne s tou kakvalentskou řečí lidskou. Před dobou „osvíceného“ císaře stála linguistika na zásadě pozitivní. Alexander von Humboldt byl téhož mínění. Leč časy se mění a lidé v nich. Období Schleicherovo přijalo zásadu číře přírodovědeckou, což rozhodně souhlasí s úmyslem věd koncentrovaných. Pilně se také v tom úmyslu „pracuje“ až po dnešní den; ale — ne ode všech. Úlohou moderní jazykovědy je, najít jazykový „uršlám“; neboť dle prvního pravidla koncentrace „všecko z fundamentu zavrhnout, co starší badatelé vyzkoumali“, položen jest „základ“ nový: řeč je pouhý materiální zjev přírodní, zrovna jako světlo, elektrika a — alkohol. Celá jazykověda dnešní záleží v ruchu, najít nějakou oslňující frázi, která by se uršlámu podobala jako vejce vejci. A nastojte! Uršlám našli; v Německu ho našli, to se ví. Z toho jásot hlučnější, než natropili synové izraelští u Jericha.

Nyní má s přírodovědou smluvená linguistika jen to na starosti, aby všechny jazykový materiál přepracovala na to heslo uršlámovské; pak moderní člověče, pánem na světě budeš ty, a žádný Mojžíš a žádný Kristus. Vyhlídky věru k zbláznění radostné. Až jenom bude linguistika hotová, pak začne pravý ráj vědecký, popularisace vědy dostupne té výše, že každý vídeňský učeň ponese v jedné ruce spravená pérka, a v druhé bude študýrovat vývoj vídeňského jargonu z uršlámu jazykového.

Vynalezení uršlámu jazykového stalo se za okolností velmi zajímavých; „v uznání“ jeho důmyslu nadlidského a „v uvážení“ jeho dosahu nadbožského, nebude od věci, ctěné členstvo „Vychovatelských Listů“ o tom poučit, aby se podle toho zavčas odhodlalo k taktice Kuropatkinovské („coufat“).

Na něm. universitě Pražské žije badatel, jemuž je věda ještě opravdu vědou, to jest cestou, poznat pravdu, skutečnou pravdu. Vydal jako plody své poctivé práce badatelské už leckteré dílo, ceny ani netušené. Jmenujeme jen větší: Die Entstehung der a-Deklination, Agglutination oder Adaptation, Der Infinitiv im Veda, Die Genesis, der Sanskrthformen, Rigveda-Commentar a mn. j. Sám se přiznává, že devět let pilně a svědomitě studoval, zkoumal, bádal, pravdu hledal. Protože pravda může býti jenom jedna (mluvíme s vědomím jináč než Herbart, dle něhož si každý člověk dělá svou extrapravdu sám, a z té jedné pravdy lze dojít jen jediného závěrku, svědčícího na původ a praměn „vší pravdy“, — není divu, že náš badatel uložil ve svých spisech takové výsledky, které se nikterak neshodují s míněním linguistiky koncentrované.

Tak na příklad: že řeč lidská není žádným chemickým preparátem, nýbrž činností jak svalstva a čivstva, tak i ducha myslícího a — svobodného; že živé mluvené slovo lidu pro jazykovědu má více ceny, než mrtvé psané slovo jednotlivců; že stopy této lidové mluvy vedou výš a výš, až na matku, dítě mluvit učící — princip to autoritativný, souvisící s právem přirozeným. Zajímavé je také, jak náš badatel káře, ba odsuzuje dosavadní počínání linguistů. Tak žádá, aby „věda“ před slovem,

jakožto dílem tisícleté práce mluvícího lidu = národa, měla patriční úctu; že nemá „věda“ právo, skutečnost danou dle své libovůle obracet zhůru nohy a dělat, jako kdyby národové svou řeč byli utvořili a zachovali jen na hříčku pro nápady toho kterého nastoleného vědátora; že nutno, aby věda svá bludná mínění (obyčejně sou to nahodilé nápady) opravovala, jak kážou tvary skutečných slov, a že naprosto není dovoleno, přejinačovat hotová skutečná slova některému namyslenému nápadu se přičící; anebo soucnost takových „těžších“ tvarů — jak dosavad zamlčovat, ignorovat. Rozhodně staví se zakladatel této zcela nové („historicko-genetické“) metody na odpor koncentrovanému úsilí, vehnat všechny zjevy jazykové výhradně do hmotných fyziologických „zákonů“, a dokazuje, že jazyky mnohem více ovládá zvyk, záliba a vůle, buď vlastního národa, nebo cizího „panujícího“. Jméno toho „neznámého“ (= nechtějí o něm ani vidět, ani slyšet) je Alfred Ludwig. Stoupenců má ovšem málo; ve vědě československé víme jen, že se směru jeho drželi nezapomenutelný L. Geitler, dále Fr. Bartoš a Dr. J. Kvíčala. Všechn ostatní svět má proti sobě; i českou universitu, Dr. Masarykem zkoncentrovanou. (Proto panující mluvnice česká — o nějakém Ludwigovi zhola nic neví).

Koncentrovaná věda se usnesla proti A. Ludwigovi zahájit boj. Ale jaký? Poctivá věda vede boj přímý, z očí do očí. Toho se koncentrovaná věda odvážit nemohla. Proti železné logice Ludwigových důvodů, proti makavosti jeho důkazů, pane, to je těžko bojovat „z očí do očí“. Voleno tedy bojovat nepřímou, ze zadu; dle Herbartovy psychofysiky je ten způsob tak čestný, jak každý jiný. — Zkoušeli to s umlčováním. Třicet let „dělali“, jak kdyby žádného Ludwiga nebylo. To, aby se vtípl a od svých „nezpůsobů“ odvrátil. Lhůta milostivě udělená uplynula, a Ludwig za tím toho tolik napsal, že umlčování vypadalo už komicky. Avšak v těchto třiceti letech vyspělo také tolik Herbartovských psychofysiků, že už nebylo se třeba lekat Ludwigovy logiky a Ludwigových důkazů. Vyspěla všude jinde fráze, a té, jak vidíme na své oči, uhýbají i bohové. Hledali, chytali, radili se tedy na Ludwiga při pivečku a při vínečku o nějakou tu frázi (koncentrovaná věda má ke všemu i výhodu tu, že žádný si bádáním opravdovým nemusí lámat hlavy), ale dlouho nic. Až se jednou nad chudáky smílovala — náhoda, jediné to božstvo, kterému se koncentrování sami klánějí a jiným dovolují, aby se také kláněli. —

Náhoda byla tentokrát náhodou velmi spravedlivá; přiřkla palmu vítězství Němcům; ví to celý svět a tudíž i náhoda, že věda a Němec na tom božím světě tak patří dohromady, jako peníze a žid. Tam v tom milém rajchu už to měli až na maličkost vymudrované, že na zabití Ludwiga je třeba principiální fráze, ne ledajaké, a že nejúčinnější bude taková, která se dotkne slabé stránky jeho systému. Za takovou slabou stránku bylo vyhlédnuto tvrzení Ludwigovo, že vznik řeči nebo vznik prvních slov zrovna tak se skrývá, jako vznik každého jiného zjevu pod sluncem. Tady ho měli zač chytit; moderní učenec a mluvit o skrytých vznikách, když celý svět se domluvil, že všechno viditelně vzniklo a vzniká z uršlámu! Logika železná proti logice železné. Všecka hmota od věčnosti vznikla z uršlámu; lidská řeč je zjev hmoty, ergo řeč vzniklá z uršlámu. Souhlasí. Scházeli už jen ónzoc (Ansatz) čili první nahodilý náraz. Nastal shon za tím milým ónzocem. Študováno na mluvících papoušcích, prubováno s psíky a jinou cirkusovou havětí, jeden filosof-báseň hlásil, že slyšel jednou, jak se mezi sebou domlouvaly — ryby! Ale ónzocu nikde, alespoň ne toho pravého, principiálního. Až jak sme řekli vložila se do toho sama náhoda.

Jednou za krásného večera koncentrovaný professor X na Y—ské universitě, nejslavnější z celé Germanie, neměl v klubu žádného stání, ještě ho tam i dopalovali: „ty, taková hlava, a ještě ti nic nenapadlo.“ Sebral se a šel zamračeně dom. Praštil traktáty jazykozpytnými na stůl, hodil ýbrcygr na lůžko, a šel s ženou a s dítkem trochu se povyrazit. Otevře dvěře od kabinetu a vidí jak se jeho děfátko koupe; bylo v těch letech, kdy děti štemují svou hubičku, aby se lépe od matičky naučily prvním slovům. Professorů jedináček a celé potěšení mělo z vlažnoučké vody velkou radost, šplouchalo ručkama a z hubičky vyráželo zvuk, všem matkám a chůvám dobře známý: brm brm brm. Ptáme-li se těchto znalců, dostaneme za odpověď, že dítě v dobrém rozmaru takhle označuje — v o d u

Tenhle zvuk slyšet a mět zábřesk hledaného principu, jímž Ludwig s celým svým systémem bude rozsekán na cimprcampr, to v hlavě německého učence je dílo jediného okamžiku. Zlaté děfátko dostalo otcovskou pusou, matka manželskou, a po té se učený fotrlínek zavřel na 8 dní do pracovny a pracoval. —

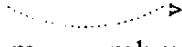
Přišla nová hodina přednášky, přednášky jakých dějiny světa znají málo; akademické posluchačstvo ani nedýchalo, professor ani se necítil. —

Lidstvo sice skloň své hlavy, nalezen vznik a počátek tvé řeči; — je to vynález sonantických $r \underset{\circ}{l} \underset{\circ}{m} n!$

V ten den a v tu hodinu měl A. Ludwig „plyskýř“ na jazyku, z toho tušil, že je zle. A je!? Lidstvo celého světa vytvořilo si své rozmanité řeči z uršlámu sonantických $r \underset{\circ}{l} \underset{\circ}{m} n$; z těch se pozvolna evolučním postupem vytvořily samohlásky a e i o u; souhlásky se k tomu přilepily náhodou a dle nezměnitelných fysických zákonů povstávala různá slova.¹⁾ Z uršlámu „brm brm“ naučilo se dítě pana profesora X mluvit, a tak se z něho učí celý svět. On to viděl na své oči, slyšel na své uši; odpor úplně vyloučen. Jazykozpyt je ode dneška vědou exaktní; přišla věci až na kloub.

Veta po historicko-genetické vědě, která učila na př., že řecký název litery λ — l a m b d a — je přejatý z hebrejského λ a m e d. Professor X dokázal, že ten souzvuk jest jen nahodilý; řecké slovo povstalo „direkt“ z uršlámovitého $l r m d r m$ a punktum. Skutečně, jen tímhle vynálezcem bylo lze vyžrát

¹⁾ Udivenému čtenáři nutno připomnět, že nápad a náraz k teorii sonantické je dosti svůdný. Nesonantiruje jenom nemluvně svým brm brm v b u m b u a b u m b a t, činíme totéž i my staří, když se nám nechce „otvírat huby“. Když se rozumná sestřička „shnilého“ bratra něco zeptá a v odpověď slyší m h m, ihned mu začne popěvovat: „aha — mhm co to máš? aha — mhm trnku; aha — mhm kde ju máš? aha — mhm v hrnku.“ Sevřenými rty vyrážíme m h m, otevřenými ústy a h a. Jak říkáme á á á h a, tak i a h á á á, dle toho i „modulujem“, m h m m m vedle m m m h m zdvihající a klesající hlasem asi v podobě křivek

ahá — á	á — áha
	
mhm — m	m — mhm

Zápor zhusta sonantirujeme vyrážejíce ze rtů sevřených pazvuk n/n nebo m/m , porovnej s tím zápor ne a řecký m ê! Ošklivost nebo pocit mrazu označujem paslovcem b r r r; tajemné ticho paslovcem s s — s s t — p s s t; údiv podnebným t, t s s a j í c e v z d u c h d o s e b e j a k o n ě j a k ý a m e r i k á n s k ý

na A. Ludwiga. Jen si považte, ten člověk učil, že prapramáti adaptující čeledi indoevropské, předříkávala prý svým synům a dcerám na př. to h'otové (od její zas maminky zděděné) slovo (čili kmen) nabhasi, a z toho si prý po mnohých a mnohých stoletích Řekové udělali své nephos, Latínici své nubes, Slované své nebe a nebesa. Potom dokazoval ten zlý člověk, že to záslovné i patří ke kmeni, a nikoli k zamilované dosavadní ja — koncovce. Tomu balamucení učiněna nyní navždy přítrž. Řecké nephos nemá se smk. nabhasi pranic společného, slovanské skloňovací — m tvary také pranic společného se skt — bhis. Všecko povstalo jen ze sonantického uršlámu r l m n, tedy řecké nephos z urm phrmsm, latinské nubes od toho načisto neodvisle z nrm brm — srm, a že se i dnešní řecké nephos i latinské nubes nebo numbes trošku podobá skrt. nabhasi —, toť pouhá náhoda, a žádná jen v hlavách starých nedouků strašící příbuznost.

Toto, drahý čtenáři, je skutečně kvintessence dnešní jazykovědy v oblastech slavné mutr Germanie. Uršlámovitá teorie, že řeč vznikla ze sonantických hlásek r l m n, jest jediné páčidlo, jímž vývody Ludwigovy lze vyvrátit u lidí, kteří tomu — budou věřit. A jak sme se zmínili, jazykověda naší vlasti je dnes v rukách koncentrovaných. Důkazy kdo chce, nalezne na každé stránce panující české mluvnice pro střední školy, a pak v tom, že za jediný jazykový material uznána jest jen jediná mrtvá kusá psaná literatura a že výsledky jiných badatelů se ignorují a za nic znevažují. (Ukážkou: ve staroč. mluvnici schválené pro české stř. školy II. vyd., 1901 str. 16 a 18 stojí, že naši praotcové byli tací pletikoši, že bez rozmyslu máti čc a-dekl. tvary z i-dekl. L. Geitler však učil už r. 1875, že ech za iech vzato z u-deklinace).

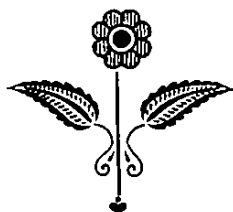
Tak jsme poněkud odhalili roušku, do které dnešní akklamovaná věda svou umluvenou koncentrací zahaluje. Víme a věříme, že věda tak čini z pouhé „humanity“, chce ukonejšit lidstvo před důsledky, na které vede — pravda. Tato „humanita“ panuje nad vědami; její residence je v železných hradech, kde se špekuluje na kapsy cizí. Aby se ty kapsy rychleji prázdnily, je třeba rozhojnit požívavost a odstranit, co té požívavosti dosud klade jakés takés meze.

V jistých spisech vše, co se nyní děje, zavádí a připravuje, strkají na nenávist Boha. Nebudem proti tomu polemizovat. Jen zdá se nám, že tato hybná síla pro náš věk je příliš kladná. Mamonářství jedné strany a zvířecká požívavost druhé strany nejsou toliké kladné síly schopny. Nenávist mohu mít jen proti tomu, kdo mi skutečně ublížil. Kde kdo cítí, že mu neublíží Bůh, ale železné kasy „světové“. Aby se nenávist neobrátila na ty kasy, třeba omamovat požitkem; aby se nikdo nebál bezmezného

cottage organ (čti kōty džórgn = harmonium), kdežto hlasem přirozeným zní to paslovce taj taj nebo caj caj. Koně zastavujem paslovcem p r r; slípky rozháníme paslovcem šš — anebo šo, kočky strašíme paslovcem šc nebo pšc vedle pšoc!

Ejhle! V naší mluvené mateřštině materiálu dost, aby z něho, pěkně „do systému“ upraveného, mohla v německých lebkách vzkličít sonantická r-l-m-n = teorie, vítaná k porážení jinak nevyvratitelných vývodů Ludwigových. — Německá věda nad těmito „zbytky z doby uršlámovské“ je u vytržení! Ještě u většího ti hybní faktorové, kteří jednají ve skrytě dle hesla — kdo chce kam, pomozme mu tam. —

požitku, k tomu třeba vybídky od moderních věd. Pohnutka tedy nejvnitřnější je strach, různě ovšem na obou stranách pocíťovaný. Koncentrovaná věda má té celé ukrutné hře potom ještě vymyslet a narazit kuklu nybelunžskou. Umluvená věda stojící ve službě zmíněné „humanity“ tento svůj úkol řeší za dnů našich: a) negací všeho, co dosud ušlechtilou prací duševní bylo získáno, b) vymyšlením lesklých oslňujících frází a c) vřáněním lidstva do spojení, by necíťlo svého vyssávání. Toť signatura dnešní vědy, osvěty a intelligence.

Z učitelských rozjímání sv. Jana de la Salle.

Podává *Fr. Janovský.*

V.

Horlivě jest konati úřad vychovatelský.

„Po tomť jsme poznali lásku Boží, že on život svůj za nás položil; i myť máme za bratra život klásti.“ I. Jan 3, 16.

1. Uvážíte-li slova sv. apoštola Pavla: „Dal některé zajisté apoštoly, některé pak proroky, jiné pak evandělisy, jiné pak pastýře a učitele k dokonání svatých, k dílu posluhování . . .“ (Efes. 4. 11, 12), poznáte, že Bůh vám svěřil úřad katechetský. Na jiném místě mluví týž apoštol o různých posluhováních, o rozličných působeních, jež Duch svatý propůjčuje k všeobecnému blahu církve: „Někomu zajisté dána bývá skrze Ducha řeč moudrosti, jinému pak řeč umění podle téhož Ducha . . . jinému rozličnost jazyků, jinému vykládání řeči; ale vše to působí jeden a týž Duch, jenž rozděluje jednomu každému jak chce.“ I. Kor., 12, 8, 10, 11. Nelze tudíž pochybovati, že volba, kterouž zvoleni jste pro vyučování a křesťanskou výchovu dítek, jest velikým darem Božím. I žádá na vás Bůh veliké horlivosti; vždyť konáte dílo Boží, a „zlořečený, kdo dělá dílo Hospodinovo lživě.“ Jer. 48, 10.

Ukažte tedy upřímnu láskou, pravou horlivostí, velikou trpělivostí a spokojeností, i když vámi pohrdáno, i když vás pronásledováno — ukažte svým veškerým chováním, že jste praví sluhové Boží, ukažte, že jste ochotni ve svém úřadě pro Krista Ježíše i život položit!

2. Jste služebníky nejen Otce nebeského, nýbrž i božského Spasitele a jeho svaté církve; připomínáť sv. Pavel, by ti, kdož slovem Božím přísluhují, byli pokládáni za služebníky Ježíše Krista. Vyučující tedy dítky ohlížejte se jenom po lásce Boží, po cti Boží. „Láska zajisté Kristova pudí nás . . . Za všecky umřel Kristus, aby i kteří živi jsou, již ne sami sobě živi byli, ale tomu, který za ně umřel i z mrtvých vstal.“ II. Kor. 5, 14, 15. — Tato láska spravujť slova vaše tak, by žáci vaši tak vám naslouchali, „jako by je Bůh sám skrze vás napomínal.“ II. Kor. 5, 20.

I církvi svaté osvědčujte lásku; milujte svěřené dítky, jako Kristus miloval církev; přičiňte se, „neměly poskvrny ani vrásky, neb cokoli takového, ale aby byly svaty a neposkvrněny“ (Efes. 6. 27.) „dědicové Boží, spoludědicové Kristovi.“ Kán. 8, 17.

3. Ježto jest vaším úřadem napomáhati spáse, zastávejte ho dobře; napodobujte Boha, jenž duše stvořené tak miloval, že na jejich vykoupení z otroctví hříchu poslal svého jednorozeného Syna; smýšlejte jako sv. Pavel, jenž zvěstuje evandélium pravil: „Nehledám, co jest vašeho, ale vás“ (II. Kor. 12, 14) t. j. vašich duší. Řekněte rodičům, co Ježíš Kristus pravil o ovcích, jichž jako dobrý pastýř přišel spasit. „Jáť jsem přišel, aby život měly, a hojněji měly“. Jan 10, 10. Horlivost o spásu duší pobádejž vás, byste celý život věnovali křesťanské výchově mládeže, aby v tomto životě měla života milost, v onom pak životě věčnou blaženost.

VI.

Jakým způsobem horlivost osvědčovati.

»Jáť velmi rád náklad učiním, nad to i sám sebe vynaložím za duše vaše.«
II. Kor. 12. 15.

1. Jakož božský Spasitel na svět přišel zrušit panství hříchu, tak i vaším to hlavním účelem, hlavním předmětem vaší horlivosti. Nesmíte tudíž u svěřených dítek ničehož trpěti, co by se Bohu nelíbilo, a zpozorujete-li co, čím se Boží velebnost uráží, přičiňte se vší silou, byste to odstranili. Podobejte se proroku Eliášovi, jenž pravil národu israelskému: „Horlivostí horlil jsem pro Hospodina Boha zástupců; nebo opustili úmluvu tvou synové israelští.“ III, Král. 19, 14. Řekněte dítkám: „Horlím pro čest Boží, nemohu se dívat, jak rušíte smlouvu, kterou jste učinily na křtu svatém, jak si kazíte synovství Boží, jehož jste tenkrát dosáhly.“ Nabádejte chovance, by se vyhýbali hříchu touž rozhodností, kterou by prchli před jedovatým hadem. Vštěpujte jim živou ošklivost nad vším zlem, zvláště však nad neřestnou necudností, nad neuctivým chováním ve chrámu Páně a vůbec při úkonech pobožnosti, ošklivost nade lži, krádeží, neposlušností a nešetností k rodičům! ukažte jim, že všichni, kdož se takto prohřešují, lehkovážně si zahrávají s věčností.

2. Nestačí však žáky jen od zla chrániti; nabádejte je, by konali kde jaké dobro, jehož jsou schopni. Bďte, aby povždy mluvili pravdu; poučte je, že se jim spíše uvěří, vyjádří-li se málo slovy, než kdyby se utíkali k širokému dotvrzování a dokazování. Pobídněte je, by činili, co praví Spasitel: „Milujte nepřátele své, dobře činite těm, kteří vás nenávidí, a modlete se za ty, kteří vám protivenství činí a utrhnají vám.“ Mat. 5, 44.

Poučte děti, že konajíce dobré skutky nemají se ohlížeti po chvále lidské, ubyloť by jim pak odměny na věčnosti. Poučte děti, jak poučoval Pán své apoštoly, že se mají modliti nábožně a pozorně, že mají vyhostiti nepatřičné myšlenky a jenom Bohem se obírat, by tím snáze dosáhly, zač prosí.

Ježto většina vašich chovanců jest chuda, ukažte jim, že bohatství nečiní člověka šťastným a chudoba nešťastným; ukažte, jak božský Spasitel přišel na svět chudým dítkem, jak chudinu zvláště miloval, s ní rád obcoval a veřejně prohlásil: „Blahoslaveni chudí duchem; neboť jejich jest království nebeské.“ Mat. 5, 3.

Toť zásady a cvičby, jimiž ustavičně máte živiti mysl i srdce dítek,

ač horlíte-li o spásu jejich nesmrtelných duší, horlíte-li o čest a slávu Boží. Tyto zásady pochodí ovšem od Boha, ježto se přiči náklonnostem a tužbám hříšného světa; a právě proto lze jimi osvědčiti horlivost onu.

3. Všecko to horlení málo by prospělo, kdyby utkvělo jenom na slovech; aby slova působila, musíte pomáhati svým příkladem. Když byl sv. Pavel Filipenským udělil spasitelná naučení, končil: „Následovníci moji buďte, bratří, a spravujte se podle těch, kteří tak chodí, jakož znáte způsobu naši.“ Filip. 3, 17. „Bratří, kterékoli věci jsou pravé, kterékoli poctivé, kterékoli spravedlivé, kterékoli svaté, kterékoli milé, kterékoli dobré pověsti, jestli která ctnost, jestli která chvála kázně, na ty věci myslíte, kterým jste se i naučili, je i přijali a slyšeli i viděli na mně, ty věci číňte, a Bůh pokoje bude s vámi.“ Tamt. 4, 8, 9. Ohnivá horlivost tohoto velikého světce měla tudíž účelem přiměti duše, by zachovávaly, co jej samého konati viděly.

Toť činil i náš božský Spasitel, o němž napsáno, že napřed začal činiti a potom učiti (Skutky ap. 1, 1) a jenž umyv nohy apoštolům pravil: „Příklad zajisté dal jsem vám, abyste jakož jsem já učinil vám, tak i vy činili.“ Jan 13, 15. I vidno z toho, že by horlivost vaše vůči svěřeným dítkám byla nedokonalá, kdybyste se spokojili jenom s jejich vyučováním. Chcete-li býti dokonalými, musíte uskutečniti, čemu vyučujete; příklad působí na mysl i srdce lidské více než slovo.

Dobře praví sv. Bernard: „Láska rozněcuj tvou horlivost, věda ji upravuj, vytrvalost ji dotvrzuj; budiž tvá horlivost vroucí, moudrá, obzřetná, nepřemožitelná!“ (Příště dále.)

BESEDĀ.

Poznámky z cesty do Belgie.

Píše A. A.

Dne 16. srpna odpoledne blížil jsem se rychlíkem k naší matičce Praze, k tomu nejvěrnějšímu památníku naší bývalé slávy i našeho utrpení, nebylo tedy divu, že srdce mně zabušilo prudčeji a myšlenek táhlo jako roje ptactva. V Praze opatřil jsem si okružní lístek na celou cestu (do Lutychu a zpět do Prahy) v cestovní kanceláři Šulcově za 74 Kč 23 h. Hostem jsem byl téhož dne večer u chudé matičky zlatého srdce, kterou poutaly úzké svazky přátelské s mou nebožkou matkou. Žila kdysi v bohatství a přepychu, ocitla se však bez vlastní viny jako vdova s četnou rodinou svojí ve velké bídě, a tu nejstarší dceři šestnáctileté dostalo se krušného úkolu, aby jako diurnistka u advokáta celou sedmičlennou rodinu živila. V té bídě, v tom strádání, o němž nesnadno by bylo vypravovati, vykvetl v mladé zmučené dívce talent básnický, a dnes mladá básnička, Lila Bubelová, těší se obdivu mladší generace básnické. Že jsou básně její většinou obsahu truchlého, není divu. O básníku (o sobě) píše („Besedy Času“):

Má-li v duši žář a cit
srdce v plamen rozsvítit,
vlastní silou býti zpít,
dobro plným tokem lít,
a to všechno muset skrýt
a jít
někde v koutku na rohoži hladem
mřít —
jaký stesk a žal?

Všechno lidstvo milovat,
vlastním žářem rozežrát
srdce, z kterých dýchal chlad,
jiným v cestu růže stlát,
při tom o chleba se rvát,
a lkát,
tajně muset beznadějně milovat—
co bys na to dbal?

Jen někdy, zřídka, veselá myšlenka snese se na papír:

Je srdce moje starý dům,
façada na spadnutí,
a na něm věčná tabulka:
„Zde byt je k pronajmutí.“

Co lidí chodí mimo něj
a každý vážně pravi:
„Vždyť stále je jak ledárna,
ten nemůže být zdravý!“

A tak dále. Konec:

A věřte všechno na světě
že dala bych jen za to,
kdybych si směle mohla říci:
„Tak šťastně pronajato!“

Mladá básnička vypravovala mně o smutném osudu dívek, svých družek, jež proud falešné emancipace ženské zanesl do továren, obchodů, pisáren a různých jiných závodů. Sta a sta dívek, z nichž většina má školy vyšší, obchodní, průmyslové, nebo aspoň měšťanské, pracuje v Praze za 5, 8, 10 zl. měsíčně, jejich cit již tak se otřel, že pracují jen proto, jen aby si mohly koupit pěkný oblek, o výživu jejich pak starati se musí chudí rodiče. A nesevdomitých zaměstnavatelů je v Praze mnoho, kteří právě děvčat vyuzítávají. Tak jistý nakladatel přijímá dívky z obchodní školy na 3 měsíce na zkoušku bezplatně, po třech měsících najde vždy záminku, že děvče propustí a vezme jiné za těchže podmínek. V časopisech piší se krásné články o emancipaci ženské, ale těch ubohých duší neujme se nikdo. Sama básnička učinila pokus organisovati pracující dívky, nezdařil se však, naříkala si, že nemají žádného sebevědomí.

Druhého dne časně z rána procházel jsem se ulicemi pražskými a viděl jsem hrnouti se do práce zástupy dělnictva obojího pohlaví. Jaké to množství mladých dívek žije v moderním otroctví, samé tváře žluté, svadlé, s modrými kruhy pod očima, jež hyzdí bida a snad někde i hřích.

Na nádraží pražském jiný obrázek hrozné bída jsem spatřil. Šest nebo sedm zubožených rodin s četnými dětmi ze Slovenska a Haliče sedělo v čekárnách a na perroně na zemi, na sedadlech nebylo pro ně místa, a dítky v ošumělé hadříky oděné, hubené a bledé, spaly mezi odpadky, smetím a ohořelými doutníky na holé zemi. Byly to rodiny emigrantů, utíkající ze šťastného Rakouska, které jich uživiti nemohlo, za moře — obraz to srdcervoucí, jenž prý se tam skoro denně opakuje.

Není divu, že jsem se smutnými myšlenkami opouštěl Prahu. Vlak unášel mě podél břehů Vltaviných k severu, napřed mezi holými pahorky, pak rovinou veleúrodnou s chmelnicemi a mírnými svahy s krásnými vinohrady. Zvláště zaujal pozornost moji pohádkovitě krásný sever český se svými kuželovitými vrchy a rozdivnými útvary horskými.

Odpoledne blížil jsem se Drážďanům. Pěkný je pohled na řeku Labe, na parníky, vlečné lodi a vory, ale v úžas uvádí pohled na nesčetné továrny, závody průmyslové, villy, zámky a zahrady, jež připravují vstup do hlavního města království saského. Hodinu jedeme tímto přebohatým krajem, a úžas náš mění se v hořkou stísněnost, jakým jsme to chudičkým národem proti sousedům svým severním! A doma nám ani nenapadne, abychom jich následovali v dobrém! Rozdělili jsme se na mladé a staré, lidové, radikální, pokrokové a klerikální, a kdož ví ještě jaké, a nejlepších sil svých zneužíváme k tomu, abychom se navzájem tupili a sobě nadávali. Jinak by to u nás vypadalo, kdyby se spojili všichni pracovníci poctiví proti nepoctivým, a všichni poctiví jednou vůlí, jedním úsilím snažili se dobytí vlasti naší majetku hmotného a svobody hmotné, jež, jak Havlíček praví, je nezbytným základem svobody duševní.

Drážďany je město krásné, nádherné, nerad přiznávám, že Praha přece jen malou a ošumělou je proti Drážďanům. Široké ulice jsou dlážděny asfaltem, chodníky z kamene a z úhledných dlaždiček. Všude neobyčejná čistota, pořádek Drážďanský je příslovečný, okna všech téměř domů ozdobena jsou květinami, jež zvláště na veřejných budovách mile působí. Kam se hne, všude vkus, všude krása. Ne nadarmo říká Němec Drážďanům: *Feine Salonstadt, Elb-Florenz, Deutscher Schmuckkasten.*

V Drážďanech byl jsem hostem mladého, nadaného a pilného malíře, měl jsem tudíž výborného průvodce a příležitost dobrou poznati vše pro učitele zajímavé. Na prvním místě je to sbírka obrazů starých i nových mistrů, jichž mají Drážďany přes 3000. Galerie obrazů říká se jí všeobecně. Je umístěna ve velkolepém barokovém paláci, Zwinger zvaném. Nejcennějším obrazem galerie Drážďanské je Rafaelova madonna t. zv. sixtinská. Je všude známa. Panna Maria s dětátkem, na jedné straně klečí papež Sixt na druhé sv. Barbora, dole jsou rozkošní andělci. Pozadí je utvořeno z nesčetných hlaviček andělských, jemně z modré oblohy prozařujících. Tento obraz má sám zvláštní místnost. Již mnoho kopií toho obrazu jsem viděl, žádná však ani zdaleka nepodobá se originálu. Nejskvostnějším dílem Raffaelovým je hlava madonny. Je to hlava živá, jejíž krásné oči hledí ti do duše, vidí tvé nitro, s tebou hovoří, obličej ten, v pravdě božský, cítí s tebou, takže kromě něho nevidíš ničeho a poznenáhlu otvíráš i nejuzavřenější koutek svého srdce svaté Panně. V místnosti této je stále plno, ale stále je posvátné ticho, jež nikdo se neodváží přerušiti. Dámy přítomné stojí v němém úžase a mnohé z nich řinou se z očí slzy.

Z ostatních obrazů nejlepší jsou:

Coreggiova svatá noc, zářící nádherou a souladem barev.

Tizianův Kristus a fariseus, jenž se táže: „Sluší-li daň dávatí císaři?“, Kontrast tvoří krásná tvář Kristova a šibalský obličej fariseův.

Z mladších malířův:

Hoffmannův dvanáctiletý Ježíš v chrámě. Zase kontrast oduševněle krásné hlavičky Kristovy s hlavami neupřímných vykladačů zákona.

Z našich českých malířů zstoupení jsou pouze dva.

Slavný Škreta několika obrazy světců, (a ty nešetrně zastrčili do místnosti odlehlých), mezi nimiž vyniká sv. Jeroným. V jeskyni dlicí sv. otec

drží v pravici péro a levicí opírá se o knihu otevřenou, ležící mezi krucifixem a lebkou. Myšlenky mu přímo září z oduševnělé tváře.

Gabriel Max má tam obraz „Otčenáš“. Dívka, již poslední naděje opustila, jak zvěstuje odložený dopis, smrtelně bledá, hledá na kolenou útěchy u Boha.

V Drážďanské galerii po prvé viděl jsem Žaponce, živé postavičky, chlapcům našim ne nepodobné, kteří dychtivě vše studovali. I později na cestě, kde něco důležitějšího bylo, setkal jsem se se Žaponci, z čehož viděti, že pochopili, jak důležité je pro vzdělání cestování.

Narozeniny císaře našeho oslavili jsme v kostele dvorním, jenž spojen je chodbou s královským zámkem. Této protestantské zemi vládne, jak známo, rodina katolická. Kostel je postaven dle plánů vlašského mistra r. 1739 ve slohu barokovém. Vnitřek je jednoduchý. Jako všude v Drážďanech, tak i v kostelích je přísný pořádek. V kostele dvorním účinkují při slavných službách božích nejlepší pěvci Drážďanské opery. Jistá dáma dívala se za mé přítomnosti cvikrem na kůr; hned přišel kostelní strážník a odvedl ji z hlavní lodi do vedlejší.

Z ostatních památností Drážďanských navštívil jsem velkolepou sbírku plastik v Albertinu, loděnice, zoologickou zahradu, kdež koncertovala vojenská hudba, dvorní operu, která patří k nejlepším na zemi a jejíž ozdobou je Čech tenorista Burian. Tam neví člověk, čemu více diviti se: jemné hudbě, čarovnému zpěvu, nebo okouzující scenerii v důmyslné mašinerii zákulisní.

Ve škole žádný jsem nebyl, ač jsem si toho přál a vyučování v Sasku už bylo. Cizincům je dovoleno přítomnu byti vyučování toliko s povolením ministerstva, které dotyčné škole oznámí, na který den a hodinu má si připravit parádní výstup. Před tím totiž, dokud byl vstup volný, leccos nepřijemného octlo se v novinách o vyučování ve školách německých. Odtud ta opatrnost. Na ulicích chovají se děti velmi pěkně, — jak jsem slyšel, nikdy na ulicích nehulákají ani se nervou, neboť hned by byli policii k zodpovědnosti voláni a trestáni rodiče. Viděl jsem, jak chlapci asi osmiletí jako vojáčky po dvou bez učitele ubírali se domů.

Strava v Sasku je pro nás nezvyklá. Zvláště třeba pozor míti v cizině na polívku, Suppe, po franc. potage. Chtěli jsme v Drážďanech polívku, a sklepnice nám ji hned připravila. Nalila na talíř trochu červené vody ze zavařeniny, přidala něco čisté vody, snad aby polívka nebyla tak silná, nadrobila žemličku a to nám s malými kávovými lžičkami předložila.

Zajímavou je restaurace s automaty, kde dostati lze nejrozmanitější pokrmy a nápoje studené i teplé, bez obsluhy, jenom když do určitého otvoru hodí se desetipfenig. (Příště dále).

„Vychovatelské Listy“ vycházejí dvakrát měsíčně (5. a 20.)

Předplatné na celý rok obnáší 6 K

Redaktor Alois Adamec, učitel měšťanské školy v Ivančicích.

Administraci a expedici vede Hedv. Rubrová, učitelka v Brně, na Petrově č. 1.

— Pouze administraci posílá se předplatné. —

Nákladem Katolického spolku českých učitelů na Moravě.

Příspěvky se honorují.

Inserty účtují se levně.